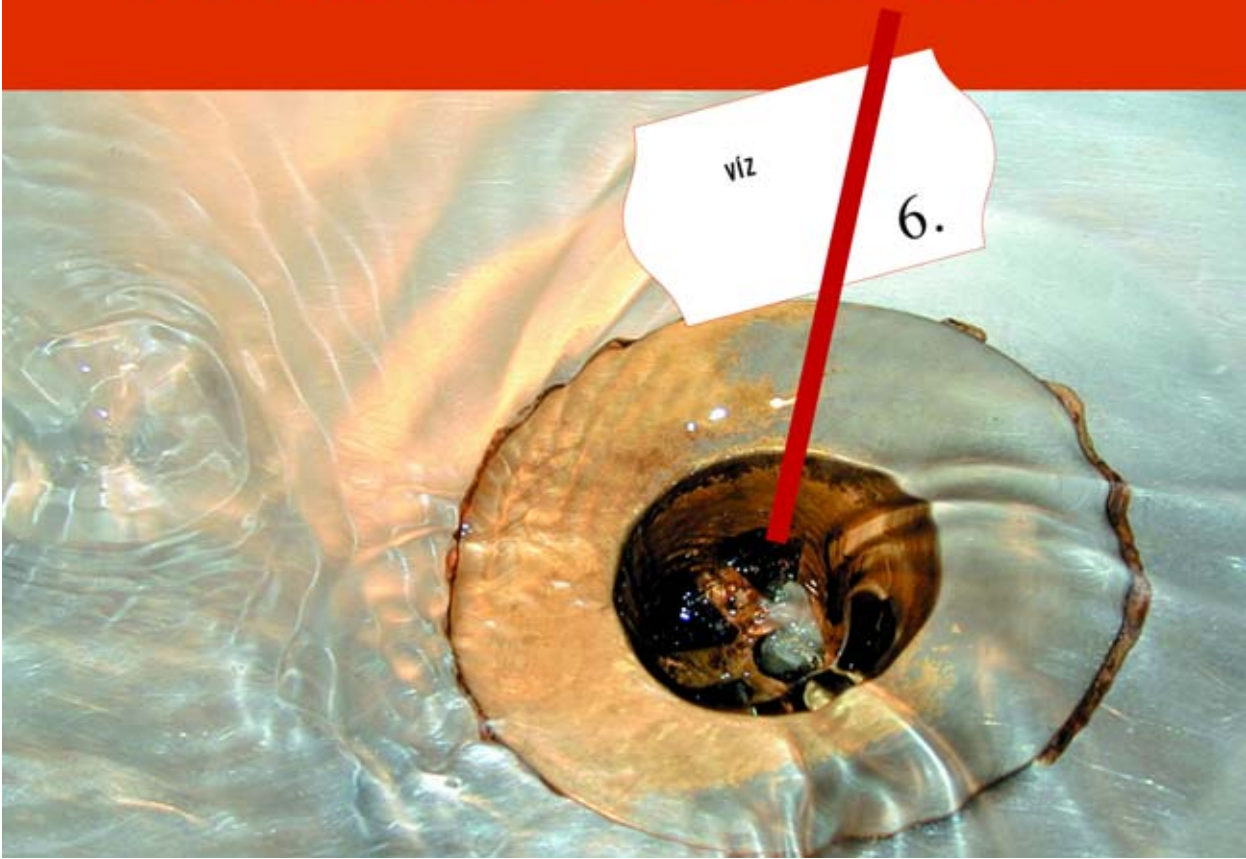

TUDATOS ← VÁSÁRLÓ

Tudatos Vásárló

Főszerkesztő: Lewis Akenji

Szerkesztő: Gulyás Emese

Fordító: Ujhelyi Katalin

Nyelvi lektor: Banzi Tímea

Grafikai tervezés: Czákó Zsolt

Nyomdai kivitelezés: Grafél nyomda

Kiadó: Tudatos Vásárlók Egyesülete

Internetes megjelenés:

www.tudatosvasarlo.hu

Szerkesztőség:

H-1013 Budapest,

Döbrentei u. 10.

Telefon/Fax: (+36 1) 375 5460

E-mail: szerk@tve.hu

Hatodik szám: Víz

Szerkesztés lezárva: 2005. szeptember

Megjelenik 1500 példányban.

Korábbi számok:

Első szám: A fogyasztó hatalma

Második és harmadik összevont szám:

Reklám és média

Negyedik szám: Karácsony

A Tudatos Vásárló megjelenését non-profit szervezetek, állami pályázatok és magánemberek támogatásai teszik lehetővé.

A Tudatos Vásárló tartalmának szerzői joga a Tudatos Vásárlók Egyesületét illeti meg, kivéve abban az esetben, ha a konkrét tartalmaknál más forrás van feltüntetve, illetve a szerzői joggal kapcsolatban egyéb közlés történik; akkor annak megfelelően kell eljárni.

Amennyiben a megjelenő számokat szeretné rendszeresen postai úton megkapni, kérjük, juttassa el nevét és címét szerkesztőségünkbe! Ugyanitt jelezze, ha a már megjelent számokból szeretne utólagosan rendelni!

A Tudatos Vásárló jelenlegi számának megjelenését a Nemzeti Civil Alapprogram támogatta. Köszönjük!

A Tudatos Vásárló 100% újrahasznosított alapanyagú papírból készült (cyclus offset, 115–130 g).

ISSN 1786-3368

EGY SZOMJAS CIVILIZÁCIÓ

Bevezető

VÍZPRÓBA

Vajon kiállja-e a palackozott víz a tudatos vásárló próbáját?

VIZEK ÉS PALACKOK

Mit kell tartalmaznia az ásványvíznek?

Kinél tegyünk panaszt, ha nem megfelelő az ásvány- vagy a csapvíz minősége?

A VÍZ AZ ÉLETÜNK

Néhány jótanács magunknak és másoknak a háztartási víztakarékossághoz

HA PALACKOZOTT VIZET KELL INNOD...

CSAPBÓL? PALACKBÓL?

A csomagolásról

VÍZIBIZNISZ – PROFITRA SZOMJAZVA

Az ivóvíz privatizációjáról

GAZDÁLKODJ OKOSAN!

Vállalati víztakarékossági programok

MINDEN KÉSZEN VAN: CSIGA, VÖDÖR, KÖTÉL...

Ivócsarnokok Budapesten

IVÓCSARNOK AZ ORSZÁGBAN

Olvasóink ajánlották

ISMÉT DIVATBAN A SZÓDAVÍZ

Beszélgetés Kiss László szikvízkészítővel

MÁJUS, ESŐ, VÍZ ÉS ARANY

Három nagyfröccsnyi levél

NEKÜNK TETSZETT...

Ajánló

EGY SZOMJAS CIVILIZÁCIÓ

Ittlétének második hónapján emlékeztetnünk kellett vendégünket, hogy Magyarország tenger nélküli ország, és nem a Víz Köztársasága, ahogyan ő nevezte. Nem mintha rossz lett volna földrajzból; a vízzel való magyarországi szertelen kapcsolata miatt könnyen megbocsátható, hogy egyes tényekről elfeledkezett. Az öt annyira tűzbe hozó élmények szótára mindennapos dolog az itt élőknek: gyógyfürdők, élményfürdők, hajnali csobbanás a Balatonban, éjszakai séta Duna-parton, tóparti piknik; evett friss halat és még cápákat is látott a Tropicáriumban. Mindezek után nehéz fenntartani a tengernélküliségre vonatkozó állítást; úgy tűnik, nem kell hazahoznunk a tengert, hogy nagyot csobbanhassunk. Mégis, a tény, hogy vendégünk milyen könnyen részesült vízi élményekben, párhuzamba állítható azzal, hogy a magyarok mennyire magától értetődőnek találják vízben gazdag környezetüket.

VIHAR A TEÁSKANÁLBAN

Ha a világ minden vizét egy vödörbe öntenénk, az emberi fogyasztásra rendelkezésre álló édesvíz kevesebb mint egy teáskanálnyi lenne! Bár a Föld felületének mintegy 70%-át víz borítja, en-

nek 97%-a sós. A 3%-nyi édesvíz 75%-a állandóan fagyott állapotban van, így a Föld teljes vízkészletéből csak 0,08 % marad alkalmas emberi fogyasztásra. Ebből a teáskanálnyiból kell megtermelni növényeinket, és ezt használjuk ivásra, fürdésre, úszómedencéink megtöltésére, útjaink locsolására a forró nyári napokon, vízilabda-meccsre stb. Ez egy szomjas civilizáció. Nem csoda, hogy komoly verseny folyik azért a kis teáskanálnyi vízért, ami a Föld erőforrásaiból rendelkezésünkre áll.

Édesvízhasználatunk megoszlik a mezőgazdaság (több mint 70%), az ipar (22%), az állattartás és a háztartások között. A Föld népességének növekedésével párhuzamosan folyamatosan nő(tt) a vízforrások iránti kereslet is. A városokban elfogyasztott vizet tavakból és földalatti vízforrásokból nyerik. A mezőgazdasági vízhasználat nagy részét a földek öntözése teszi ki. Az ipar energiatermelési, hűtési és tisztítási célokra használ vizet. A Föld számos régiójában gyorsabban termelik ki a vizet a folyókból, tavakból és forrásokból, mint ahogy ezek a rendszerek újratöltődnek. A népességnövekedés mellett a víz iránti keresletet tovább növelte az iparosodás,

az öntözéses mezőgazdaság térnyerése, az igen erőteljes városiasodás és a növekvő életszínvonal. A becslések szerint 1900 és 1995 között hat-szorosára növekedett a kereslet. Ez a népességnövekedés ütemének több mint kétszerese.

Az édesvízkészleteknek nemcsak a mennyisége csökken világszerte, hanem minőségük is romlik, hiszen sok édesvízrendszer mindinkább szennyezetté válik az emberi, mezőgazdasági és ipari kibocsátásoknak köszönhetően. Az öntözővíz egy része végül megtalálja az utat lefelé, és talajvízzé válik, magával víve a mezőgazdasági rovarirtó szerek és műtrágyák vegyi anyagait. Az ipari szennyvízzel is káros anyagok jutnak a vízforrásokba. A fejlődő országok súlyos döntések előtt állnak, amikor egyrésről a véges és egyre szennyezettebb vízkészletek, másrésről a népességnövekedés és gazdasági fejlődés növekvő vízigényének csapdájában találják magukat. A vízhiány és vízszennyezés széleskörű közegészségügyi gondokat okoz, hátráltatja a gazdasági és mezőgazdasági fejlődést, valamint ökoszisztémák sorát károsítja. Az ilyen elégtelenségek és szennyezések világszinten veszélyeztethetik az élelmiszertermelést, és a világ

számos táján gazdasági stagnáláshoz vezethetnek. Mindennek eredményeképp globális következménnyel járó helyi és regionális vízváltások keletkezhetnek.

AZ ITTHONI HELYZET FOKOZÓDIK

A budapesti háztartások többek között fürdésre, WC-öblítésre, kiskertek öntözésére használnak vizet. Képzeld el egy átlagos férfi reggeli rutinját: fogat mos – közben a csapból folyik a víz, megborotválkozik – közben a csapból folyik a víz, beszappanozza magát a zuhany alatt – miközben a csapból veszendőbe megy a víz. Egy nyitott csapból percenként hat liter víz kerül a lefolyóba. Felébredéstől munkába jutásig egy felnőtt férfi 60 és 110 liter közti vízmennyiséget használ el. És ez csak a reggel. A konyhában mosogatás és zöldségtisztítás közben a csapból mindvégig folytatjuk a vizet. Pedig ha borotválkozás vagy szappanozás közben elzárjuk a csapot, vagy poharat használunk a fogmosáshoz, az elhasznált víz mennyiségét felére csökkenthetjük. De mivel a csapvíz ára nem tükrözi a víz mint erőforrás értékét, mindennapi szokásaink sem ütik meg a megbecsülés megfelelő szintjét.

Más országokhoz hasonlóan Magyarországon a vízzel való visszaélések, gazdálkodási hibák számos módjának egyike a vízszivárgás, illegális kutak fúrása és illegális vízvezetékek fektetése. A Pécsi Vízmű Rt. arról számol be, hogy a Pécs környéki lakosok a közutakra gyakran tömlőket szerelnek fel, és a vizet egész éjszaka folyatva lopnak vizet úszómedencéik feltöltésére vagy kertjeikben a gyeplocsolására. Itt persze nem szegény emberekről van szó.

Végso soron elég nehéz a vízszűkéről meggyőzni egy átlagos magyart, amikor a csap egyszerű elfordítására ömlik a víz a zuhanyból, a kerti csaphoz csatlakoztatott slaggal egész nap vízzel áraszthatja el a gyeplőt vagy töltheti fel a medencéjét újra és újra. Vesd ezt össze egy afrikai vagy ázsiai asszony helyzetével, akinek hat kilométert kell gyalogolnia a legközelebbi kútig! Ha Afrika vagy Ázsia túl messzinek tűnik, várj egy percet, nemsokára hazaérünk. A szörnyű dolog a víz helyzettel kapcsolatban, hogy a problémákat nem lehet egy helyre korlátozni: egy ember pocskolása mindannyiunkra nézve következményekkel jár. A víz nem statikus – folyékony, mint a hozzá kapcsolódó ügyek. Sajnos nem létezik egyetlen vízsziget sem!

Nemrégiben Közép-Európa legnagyobb édesvízi tava, Magyarország egyik fő turistacélpontja, a Balaton példáján megmutatkozott a probléma globális jellege. 2003-ban a vízszint gyors csökkenése egy esetleges ökológiai és gazdasági katasztrófa veszélyével fenyegetett. Ott, ahol mindössze pár hónappal korábban családokat láttam fürödni, most fociztunk a haverokkal; ott, ahol korábban a stégek a hullámok fölé feszültek, a cölöpök most az iszapban tocsogtak. A tó déli partján ijesztően furcsa volt figyelni, amint az apadás hétről hétre a vízfenék egyre nagyobb felületét fedte fel, és a víz méterekre húzódtott az egykori parttól. Az éghajlatváltozás

távlataiban mérve ez a villámlás sebességével vetekedett. A turisták tervet változtattak, a helyi kereskedők becsukták a boltot, a kutyák lihegtek, és az egész ország felszisszent.

Volt ujjal mutogatás. Azokra, akik tóparti telkek mellett feltöltötték a tavat, hogy nagyobb helyük legyen. Azokra, akik csöveket fektettek, és illegálisan vették a tóból, hogy kertjeik buja zöldjét öntözzék, és kielégítsék fényűző életük egyéb számos vízügyi szükségletét. Ez egyszer a Balaton megmutatta, hogy nem legyőzhetetlen.

De a probléma nagyobb volt, mint pusztán a Balaton. A Duna, e kulcsfontosságú szállítási útvonal bizonyos szakaszokon olyan alacsony volt, mint az utóbbi évszázadban soha. Magyarország búzatermése harmadával esett vissza. A nyári hőmérsékletek négy Celsius-fokkal haladták meg a százéves átlagot. Hamarosan mindenki, még a legkételedőbbek is belátták, hogy a klímaváltozás nem csak egy kutatólaboratóriumi kitaláció vagy elszállt elmélet: a hatásai egyértelműen megmutatkoztak itthon is. Ez nem azt jelenti, hogy (csak vagy főleg) a magyarok okozzák a globális felmelegedést. Hanem azt, hogy hatásai nem korlátozódnak sem az amerikaiakra, akik olajfaló, utakat uraló szabadidőterepjárókat (SUV) vezetnek, sem a kínaiakra, akik növekvő gazdaságukat szénégetéssel táplálják, sem a magyarokra, akik hatalmas vízkészleteiket herdálják el napról napra. Ha valaha is kételkedtél az egyes ember szokásainak hatásában, itt az alkalom, hogy megértsd: mindezek a jelenségek egyéni, helyi cselekedeteknek köszönhetőek, amelyek összeadó hatása globálisan újraeloszlik. Ha a Balaton kiszárad, mindannyian ugyanabban a hajóban feneklünk meg.

A klímaváltozás vízkészletekre gyakorolt hatá-

sával kapcsolatosan a magyar fenntartható fejlődés beszámoló megállapítja: „A hosszú távú vizsgálatok elemzése a csapadékmennyiség és az átlagos talajvíztartalom csökkenő tendenciáját mutatja. A téli és tavaszi csapadék jelentősen csökkenő irányzatot követ. Várható, hogy a globális éghajlatváltozás eredményeként a következő évtizedekben évente 50-100 mm/C-vel csökken tovább az átlagos csapadék a magyar régióban. Ez komoly vízellátási gondokat okozhat a mérsékelt száraz jellegű és száraz területeken. Az éghajlatváltozás hatása a szélsőséges időjárási jelenségek nagyobb gyakoriságában is megnyilvánulhat.” „Minden társadalmi és természeti válság közül, ami az emberiségre vár, a vízhiány az, amelyik túlélésünk és Földünk túlélésének kulcsa.” – így az UNESCO főtitkára, Koichiro Matsuura. „Egyetlen régió sem menekülhet e válság hatásától, ami az élet minden területét érinteni fogja a gyermekek egészségétől az országok élelmiszertermelési és lakosságellátási kapacitásáig.”

VISSZA A JÖVŐBE

A majáké volt az egyik legismertebb klasszikus civilizáció. Időszámításunk szerint 250 és 900

között élték fénykorukat. Az őket megelőző civilizációk eredményeire alapozva „csillagászatot, naptárrendszereket és képirást fejlesztettek ki”. A kanadai Civilizáció Múzeuma írja róluk: „A maják kifinomult és gazdagon díszített vallási épületeikről is híresek – piramistemplomaik, palotáik és csillagvizsgálóik mind-mind fémeszközök nélkül épültek. Ügyes földművelők is voltak egyben, nagy trópusi esőerdőket irtottak ki és vontak be a termelésbe, és méretes földalatti víztározókat építettek az esővíz tárolására, ahol a talajvíz szűkös volt.” 1200 körül a maja uralkodás hirtelen megszakadt. Közép-Amerikaszerte elszórt, méltóságteljes piramisaik tanúskodnak egykori nagyságukról.

Húsvét-szigetek. A 16. században „a társadalmuk virágzó hajóséletet és a növekvő lakosságot eltartó földművelést folytatott. A civilizáció sikere az azóta a sziget szimbólumává vált hatalmas kőszobrok, a moai-k százaiban nyert kifejezést.” (BBC) Holland felfedezők még 1722-ben is egészséges, virágzó társadalmat találtak a Csendes-óceán e szigetén. Ezután a húsvét-szigetiek eltűntek. Valaha volt hatalmuk és nagyságuk emlékét csaknem 900 óriási kőszobor

őrizte meg a mának – némelyikük akár 80 tonnát is nyom.

Vikingek egy csoportja ezer évvel ezelőtt telepedett le Grönland keleti részén. Fejlett gazdasággal rendelkező, törvénytisztelő közösségeket építettek, élénk kereskedelmi kapcsolatokat ápoltak szomszédaikkal, és sikeres, a népet eltartó földművelést folytattak. Kulturális felsőbbbségük dicsőítésére az akkori idők tipikus jólét-zászlaját lobogtatták: templomharangokat, festett üvegablakokat, bronz gyertyatartókat készítettek. Civilizációjuk 400 évig állt fenn, majd semmivé vált.

Mi a közös ezekben a civilizációkban? Egytől egyig a kultúrájuk csúcán, hirtelen omlottak össze, akkor, amikor a legerősebbek voltak. 1993-ban Harvey Weiss, a Yale professzora a *Science* c. folyóiratban publikálta a közel-keleti akkád civilizációval kapcsolatos ásatásai eredményét. A kultúra sorvadását azokkal a gyors éghajlati változásokkal magyarázta, amelyeket az akkádok hoztak a saját fejükre. A *The New Yorker* nemrég hasonló példák sorozatát tárta fel Elizabeth Kolbert cikksorozatában. Jared Di-

amond (akit leginkább a *Háborúk, járványok, technikák* c. könyve tett ismertté) számos ilyen eltűnt civilizációt vizsgál új könyvében, amelynek címe *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed* (Összeomlás: Hogyan döntenek a civilizációk a bukásról vagy sikerről, Viking, 2005). Diamond arra kíváncsi elsősorban, hogy milyen gazdálkodási hibákat követtek el e civilizációk a Föld ökoszisztémájának elemeivel: a földdel, a fákkal, a vízzel.

A történelmi találgatások mindig is a háborúkat tették meg a nagy civilizációk összeomlása egyetlen okának – a történelmi idő mérését gyakorlatilag háborúzó elődeink dárdái, fjai és nyilai, lőpora, és persze bombái diktálták. Elfogadtuk a háborúkat mint okot, de nem fogadtuk el az ökológiai egyensúly felbomlásának szerepét, és benne a mi felelősségünket. Amikor a történelem a természetet említi, gyakran katasztrofális eseményeket választ – természeti katasztrófákat, járványokat –, hogy bebizonyítsa: a szóban forgó civilizációkat az emberi tényezőn kívüli erők pusztították el. Az emberiség múltjának tanulmányozása után az az érzésünk támadhat, hogy a társadalom olyan elsőprő ere-

jű volt – és még mindig az –, hogy egy egyszerű embernek, mint te meg én, nem sok esélye volt (ha volt egyáltalán) az egész emberi civilizáció fejlődési irányának befolyásolására. Ez nem igaz. Egyre több konkrét tudományos bizonyíték kerül elő, és a kortárs vizsgálatok is azt mutatják, hogy épp egyéni kis szokásaink azok, amelyek kollektíven meghatározzák társadalmi és kulturális életünket, ami az ökológiai egyensúlyt fenyegeti, és súlyos terhet ró természeti támogatórendszerreink eltartóképességére. Más szavakkal: többet foglalkozunk a társadalmi túlélésünkkel (autókkal, tévével, szökőkutakkal), mint a biológiaival (erdőkkel, vízzel, energiával). Ha nem hiszed, készíts gyors felmérést Budapesten: hányan tudják, hol van a Nemzeti Színház, és hányan azt, hogy honnan származik a csapvizük.

A fent említett viking civilizáció egyre zsugorodó erdőségeiben az utolsó pillanatig pusztította a fákat, eközben nem szüntek meg kereskedni a templomharangokkal, a festett üveglakokkal, selyemmel, ezüsttel – olyan termékekkel, amelyek civilizációjuk nagyszerűségét tükrözték. Hatalmas katedrálisuk nagyszerű romjai ma is

állnak Gardarban, hogy emlékeztessenek bennünket nagyságukra. A Húsvét-szigetek kultúrája egészen addig virágzott, amíg fel nem élte azokat az erőforrásokat, amik népét táplálták. Ahogy a pálmafák száma az ökológiai egyensúlyhoz szükséges alá esett, a természet éghajlati szélsőségeket produkált. A többi történelem és persze terméketlen föld, meg a húsvét-szigeteki kőszobrok: egyszervolt kulturális kiválóságuk emlékei. A nagy Akkád Birodalom i.e. 2300-ban bekövetkező bukásáról szóló Akkádok átkának történetéről évekig azt hitték, fikció. Mindaddig, amíg az 1980-as években Weiss professzor fel nem fedezte az iraki határ közelében az egyik elveszett akkád várost, Tell Leilan-t. A lista folytatható: az Andokban élő tiwanakuk, a maják, az amerikai délnyugat anasázi népe, vagy akár az Egyiptomi Birodalom, amelynek piramisait, múmjait és arany kincseit annyira szeretjük romantizálni...

A vízválság: vihar a teáskanálban. Ma, miközben víz önti el Banglades falvait, mi feltöltjük otthoni úszómedencéinket; míg teljes szigetek tűnnek el Északon, mi teletankoljuk városi terrepjáróinkat, és ember ültette erdőbe kocsiká-

zunk; míg Délen egész országokat súlyt szárazság, mi egyre nagyobb gyepeket és golfpályákat építünk, és éjszakákon át öntözzük őket; míg erdőtüzek dúlnak a szomszédban, mi műanyag palackká változtatjuk a kőolajat. Bizonyos dolgokat gyarápíthatunk és előállíthatunk a technológia segítségével, de a földterület és az édesvízforrás nem ezek közé tartozik.

Malcolm Gladwell írja Jared Diamond könyvéről, hogy „a társadalmak általában nem gyilkosság áldozatai. Öngyilkosságot követnek el: felvágják ereiket, majd évtizedeken keresztül passzívan szemlélik, amint halálra véreznek.” A pont, ahonnan már nincs visszatérés, a borulási pont akkor jön el, amikor a társadalmi rendszereinket eltartó természeti erőforrásokat annyira kizsákmányoltuk, hogy meghaladjuk a Föld eltartóképességét, és az ökológiai egyensúly megbomlik. Ezen a ponton a természet fog segíteni az ügy befejezésében. Ez az a pont, ahova mindezek a civilizációk eljutottak. Tudták vajon, hogy hol is van pontosan ez a kritikus pont? Nem, és ez az ijesztő. Ahhoz hasonlít, amikor teljes sötétben sétálunk egy szakadék széle felé. Nem tudjuk pontosan, még mennyi ideig képes

a Föld fényűző kultúránkat eltartani, de bizonyos jelek arra mutatnak, hogy ha nem fogjuk vissza magunkat a kis földi erőforrásokosár kiürítésében anélkül, hogy újratöltenénk, akkor egyszer csak képtelenné válik arra, hogy ennalót adjon az egész családunknak. Gladwell szavai-val szólva: „a társadalmi és biológiai túlélés közti különbségtétel kritikus fontosságú, hiszen túl gyakran mossuk egybe a kettőt, vagy feltételezzük, hogy a biológiai túlélés civilizációs értékeink erején múlik. A két világháborúból és az ezeket követő atomkorszakból azt tanultuk, hogy mint faj csak akkor maradunk fenn, ha megtanulunk megférfeni egymással, és békésen rendezni vitáinkat. De tény, hogy lehetünk bármilyen törvénytisztelő és békeszerető, türelmesek és leleményesek, elkötelezettek a szabadságért és igazak saját értékeinkhez, mégis viselkedhetünk ugyanakkor biológiailag öngyilkos módon. A kétfajta túlélés különálló.”

Lewis Akenji
Főszerkesztő
Lewis@tve.hu

MIT ISZUNK?

2005 tavaszán megkérdeztük a TudatosVásárló.hu olvasóit, mivel oltják szomjukat a legszívesebben.

Az ezer válaszadó többsége az ásványvizet és a csapvizet kedveli, a népszerűségi listán nyomukban kullognak a rostos és a szénsavas üdítők, a szörp, és meglepő módon a szóda sem túl kedvelt már.

ásványvizet	52,74%
csapvizet	30,11%
rostos üdítőt	7,18%
szénsavas üdítőt	4,79%
szörpöt	3,69%
szódát	1,5%

Vajon kiállja-e a palackozott ásványvíz a tudatos vásárló próbáját?

VÍZPRÓBA

Egyre többen választják az ásványvizet szomjuk oltására, holott előállításuk és forgalmazásuk nemegyszer többletterhelést jelent a környezetre – és még az sem biztos, hogy fogyasztásuk feltétlenül egészségesebb, mint a csapvízé.

A csapvíz házhoz jön, mégis hajlandóak vagyunk extra erőfeszítéseket tenni, és elmenni vizet vásárolni. Pedig talán még magunknak sem tudjuk igazából megmagyarázni, miért iszunk inkább ásványvizet.

A leggyakoribb indok mind a fogyasztók, mind a palackozók részéről természetesen az egészségesség: ásványvíz fogyasztásával pótolható a szervezet ásványianyag-igénye. Persze ez is csak bizonyos esetekben igaz. Az Országos Környezet-egészségügyi Intézet (OKI) vízhygiénés osztályának munkatársai azt ajánlják, hogy ne fogyasszunk rendszeresen olyan ásványvizet, amelyek egy-egy nyomelemből a csapvízhez képest jelentős többletmennyiséget tartalmaznak. Ha az ásványvíz rendszeres fogyasztása egészségügyi kockázatokat rejt, a flakonon fel kell tüntetni: „rendszeres fogyasztásra nem ajánlott”. A magas nátriumion-tartalmú vizek rendszeres fogyasztásának hatására nőhet például a vér-

nyomás – a sótartalom miatt –, a magas fluor-tartalmú vizek pedig roncsolják a fogzománcot. A szakemberek ezért leginkább csak a csapvizet megközelítő minőségű ásványvizet tartják rendszeres fogyasztásra alkalmasnak. Ez persze ismét visszavezet a kérdéshez: miért kéne ásványvizet innunk?

Péterffy Gábor, a Fővárosi Vízművek szóvivője szerint a másik ok, amiért egyre inkább a palackozott vizeket részesítjük előnyben, hogy megjelentek olyan vállalkozások, amelyeknek üzleti érdeke kötődik ahhoz, hogy elhittessék a fogyasztóval: a csapvíz minősége nem megfelelő. Több olyan sajtó- és reklámkampánnyal találkozhatunk, melynek középpontjában a víz minőségének kritizálása áll. Elég csak a vízlágyítót forgalmazó cégek reklámhadjáratára gondolnunk, de az ásványvízipar is sűrűn hallatja hangját ezügyben. Péterffy Gábor arról számol be, hogy az Ásványvíz Terméktanács elnöke többször is tett olyan nyilatkozatot, hogy a csapvíz könnyen szennyeződő felszíni vizekből származik, holott a vízszolgáltatók 97 százalékban rétegvizekből és karsztvízből nyerik az ivóvizet.

Az utóbbi években méltatlanul csökkent a csap-

víz presztízse, pedig a vízművek szakembere szerint nincs igazi okunk a panaszra. A fővárosi víz európai viszonylatban is megállja a helyét, minősége – amelyet kormányrendeletek és EU-irányelvek is szabályoznak – sokkal jobb, mint némely nyugat- vagy dél-európai városban szolgáltatott ivóvízé. Az OKI munkatársai is megerősítik, hogy Magyarország területének több mint 80%-án kielégítő minőségű a csapvíz, egyedül a dél-keleti országrész bizonyos területein nem felelnek meg a mért értékek az előírtaknak. Ennek egyébként részben az az oka, hogy az EU-csatlakozással szigorodtak az előírások – tehát valójában csak statisztikai értelemben romlott a víz minősége.

A legtöbb fogyasztói panasz a csapvízzel kapcsolatban érzékszervi jellegű – állítják egybehangzóan a Vízművek és az OKI szakemberei –, a magasabb klór- vagy vastartalom miatt esetleg más lehet a színe, szokatlanabb az íze. Azonban a víz összetétele még ezekben az esetekben is megfelel az egészségügyi előírásoknak. A határértékeket ugyanis úgy állapítják meg, hogy a csapvíz rendszeres fogyasztása esetén se jelentkezzenek káros egészségügyi hatások. Az ásványvizek esetében nehéz hasonló szabályokat

hozni, hiszen a termékek hozzáadott értéke éppen a kiemelkedő ásványianyag-tartalomban rejlik, amely besorolásuk alapja is egyben.

Az a tény, hogy az ásványvizeket palackozzák, rögtön felveti a szemét kérdését. Évente 1,3 milliárd (!) pillepalack jut a szemétdombra. A gyártóknak elég csupán 1%-nyi visszaváltható palackot forgalomban tartaniuk, és megússzák a termékdíjfizetést – ugyanez az arány a sörgyáraknál 65%. Ásványvíz vásárlásával akaratlanul is hozzájárulunk a szeméthegy növekedéséhez, még akkor is, ha a műanyag palackokat ma már szelektíven gyűjthetjük. A külön gyűjtött műanyag jó része ugyanis legalább 7 300 kilométert utazik Kínába, ahol aztán a textilgyártásban használják fel. Mindez megnövekedett széndioxid-kibocsátást, az üvegház hatás fokozódását eredményezi a szállítóeszközök igénybevétele révén.

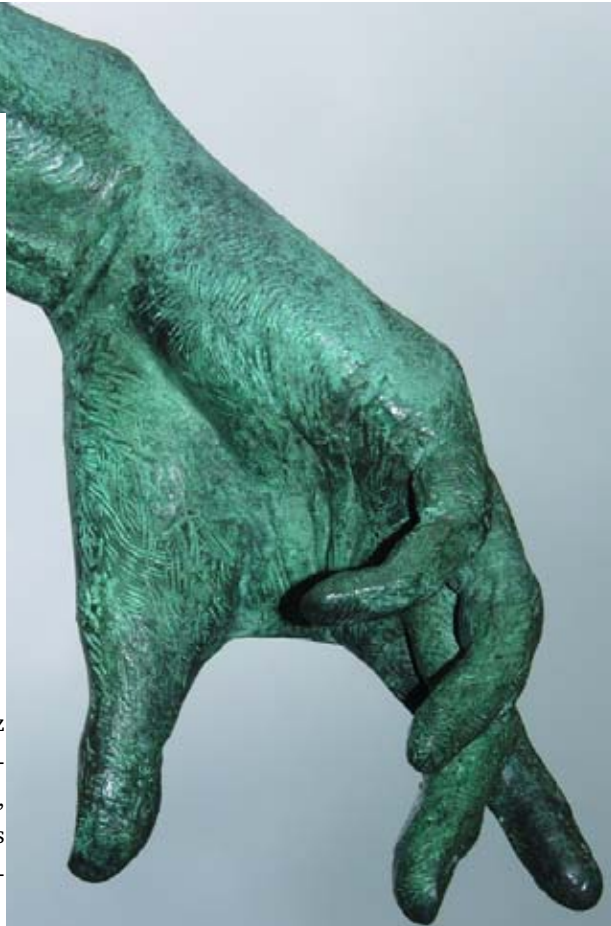
Az ásványvizek esetében törvény írja elő, hogy a vizet a víznyerő helyen kell palackozni, ami legtöbb esetben nem egyezik meg az értékesítés, fogyasztás helyével. Az ásványvizeket mindenképpen utaztatni kell: először a boltig, utána hazáig – tovább növelve ezzel a széndioxid-kibocsátást.

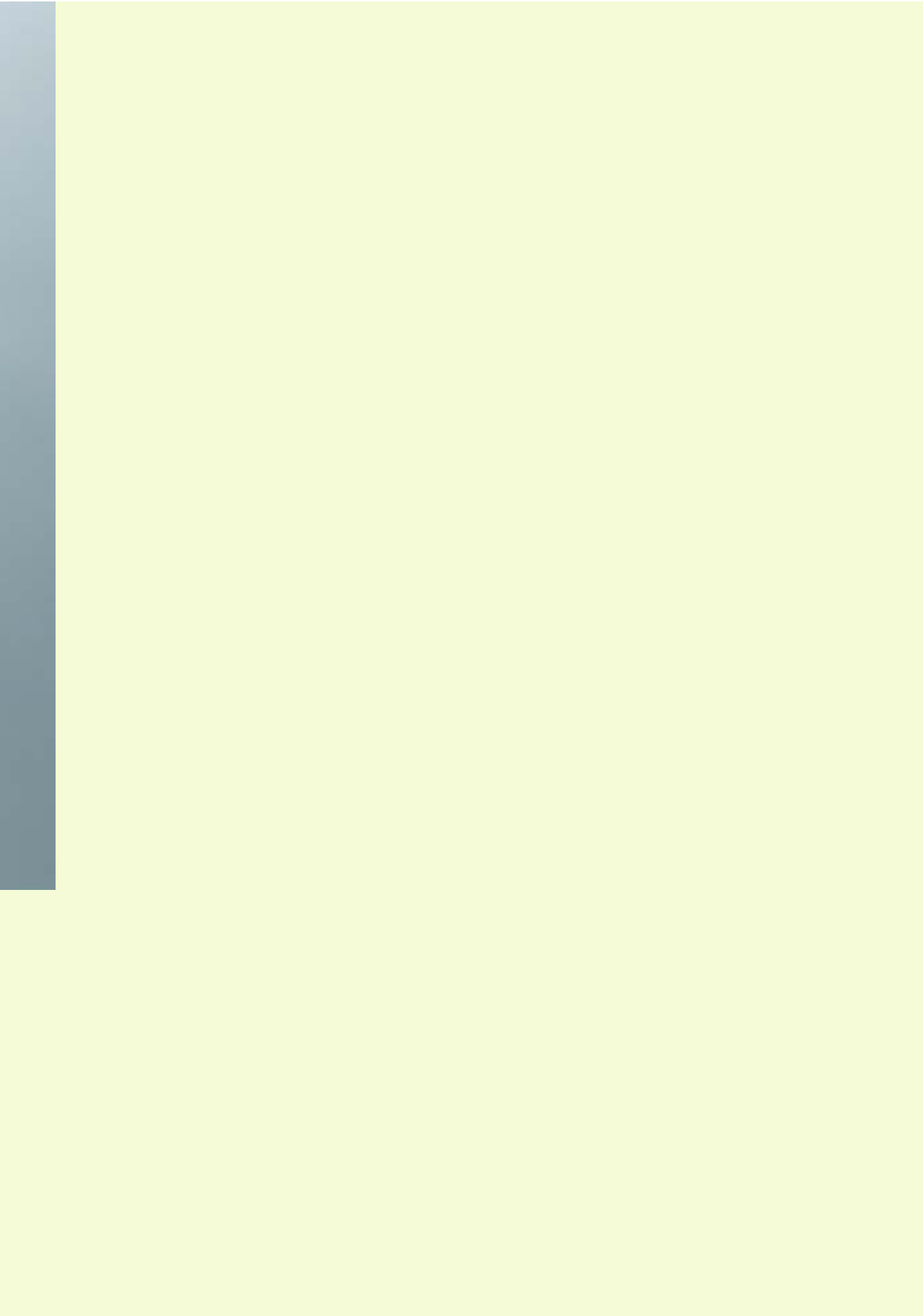
Nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy az ásványvízbiznisz köré egy egész ipar épült, folyamatosan üzemelő gyártási technológiával, logisztikai rendszerrel, melyek nyersanyag- és energiaigénye, szennyezőanyag-kibocsátása jóval meghaladja a vezetékes vízrendszereket.

A növekvő kereslet kielégítése érdekében egyre intenzívebb vízkivétel nem egy esetben környezeti károkat okoz, mivel felboríthatja a helyi környezet vízgazdálkodását, és az ottani élővilág kiszáradásához vezethet. Számos ilyen esetről hallhatunk Kanadától kezdve Perun át a Balaton-felvidékig.

Végül marad az ár kérdése. A csapvíz ára eltérő az országban, de 200 forintért a legtöbb helyen már 1000 liternyi vizet vásárolhatunk – vagy 2 liternyi ásványvizet. Az ásványvíz árában természetesen a meggyőzésünkre fordított reklámköltségek is szerepelnek.

Gulyás Emese

VIZEK ÉS PALACKOK

Vizes palackok és palackozott vizek különböző fajtáival találkozunk a boltok polcain. Érdemes nyitva tartani szemünket, mert a különböző elnevezések különböző tartalmat és minőséget jelölnek, és előfordul, hogy végül azt kapjuk, ami a csapból is folyik...

Nem mindegy, mit iszunk... tudják ezt a jogalkotók is. Nem véletlen, hogy – a fogyasztó szempontjából – bonyolult szabályozás egyrészt a vizek minőségét, másrészt azok megkülönböztethetőségét is biztosítja. Magyarországon palackozott víz az alábbi elnevezésekkel hozható forgalomba:

TERMÉSZETES ÁSVÁNYVÍZ • védett felszín alatti vízrétegből származó, természetes vagy mesterségesen feltárt forrásból, kútból származó, eredendően szennyeződésmentes víz, összetétele éshőmérséklete állandó, ásványianyag- és nyomelemtartalmának köszönhetően egészségügyi szempontból előnyös tulajdonságokkal rendelkezik.

GYÓGYVÍZ • olyan természetes ásványvíz, amelynek javallat szerinti fogyasztása mellett

bizonyítottan gyógyhatása van. Orvosi szakvélemény alapján a termék címkéjén feltüntetik a javallatokat, ellenjavallatokat és a fogyasztási előírásokat.

FORRÁSVÍZ • természetes állapotában emberi fogyasztásra alkalmas víz, amely megfelel az ivóvízre vonatkozó minőségi kritériumoknak. A természetes lelőhelyről való vízkivételre és a palackozás körülményeire szigorú jogszabályi előírások vonatkoznak.

Palackozott ivóvíz – rendszeres fogyasztásra alkalmas, fizikai, kémiai, bakteriológiai, toxikológiai és radiológiai határértékeknek megfelelő ivóvíz.

SZIKVÍZ • szifonfejes palackban forgalomba hozott szén-dioxiddal (CO₂) dúsított ivóvíz.

Ásványi anyaggal dúsított ivóvíz – olyan ivóvíz, amelynek ásványianyag-tartalmát mesterséges módon állították elő. Dúsításnál kizárólag jogszabályban tételesen felsorolt anyagok és eljárások használhatók, maximális oldottanyag-tartalma nem haladhatja meg a 2500 mg/l –t.

ÍZESÍTETT VÍZ • természetes és természetazonos

aromaanyagokkal, koncentrátumokkal és étkezési savakkal dúsított víz. Érdemes tudni, hogy az ízesített vízre az alapanyagaként felhasznált víz minőségére, mikrobiológiai állapotára és kezelési eljárásaira vonatkozó előírások érvényesek. A minőséggel, a palackozással és a forgalomba hozatallal kapcsolatos szigorú előírások mellett általános követelmény, hogy a különböző típusú vizek egyértelműen megkülönböztethetőek legyenek. Tilos például olyan jelölések, illetve a reklámokban olyan megnevezések, védjegyek, kereskedelmi nevek, márkanevek, illusztrációk, egyéb emblémák vagy más állítások használata, amelyek alapján az ízesített víz, a palackozott víz, az ásványi anyaggal dúsított ivóvíz összetevészetű a természetes ásványvízzel vagy a forrásvízzel.

Tilos az ugyanazon forrásból származó vizet különböző elnevezésekkel forgalmazni. Emberi megbetegedéssel kapcsolatos megelőző, kezelési jellegű vagy gyógyító tulajdonságot feltüntetni a palackokon csak – orvosi vizsgálattal alátámasztott – engedéllyel lehet.

A palackozott vizek élelmiszernek minősülnek, probléma esetén – a jogszabály értelmében – az élelmiszer-ellenőrző hatóságokhoz fordulhatunk, így a megyei (fővárosi) állat-egészségügyi és élelmiszer-ellenőrzési állomáshoz, az ÁNTSZ megyei és városi intézeteihez, a megyei fogyasztóvédelmi felügyelőségekhez.

Ásványvízről bővebben

Magyarországon természetes ásványvíz illetve gyógyvíz forgalmazására csak az ÁNTSZ Országos Tisztifőorvosi Hivatal keretében működő Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatósága (OGyFI) elismerésével és engedélyével kerülhet sor (kivéve, ha az Európai Unió más tagállamának illetékes hatósága a forgalomba hozatalt engedélyezte).

A természetes ásványvizek bizonyos összetevői

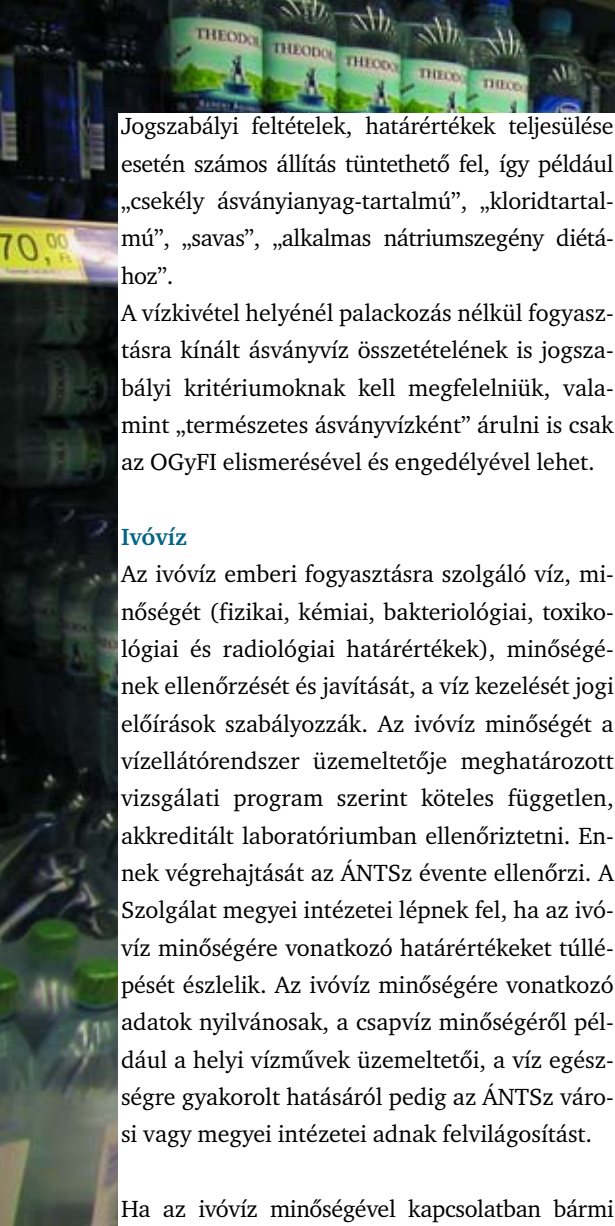
nem haladhatják meg a jogszabályok által előírt értékeket, mikrobiológiai kritériumoknak kell megfelelniük, és csak meghatározott kezelési eljárásnak vethetők alá – például vas, mangán, arzén és kénvegyületek kiválasztására, szén-dioxid eltávolítására vagy hozzáadására kerülhet sor. Természetes ásványvizeket csak a vízkivétel környezetében lehet palackozni, és egyéb szigorú kitermelési előírásoknak is meg kell felelniük. A szigorú minőségi követelmények mellett részletes szabályok vonatkoznak a palackok feliratozására, a természetes ásványvizek különböző elnevezéseire is.

Az ásványvizek címkéjén az alábbi információkat kell feltüntetni:

- A víz oldott ásványianyag-tartalma;
- a víz jellemző összetevőinek mennyisége;
- a víznyerő hely és a forrás/kút neve;
- alkalmazott kezelési eljárások, például „vastalanítva”; „ózzonnal dúsított levegőt alkalmazó, engedélyezett oxidációs eljárással kezelt”; „engedélyezett eljárással kezelt”; „1,5 mg/l értéknél több fluoridot tartalmaz: csecsemők és 7 évesnél fiatalabb gyermekek általi rendszeres fogyasztásra nem alkalmas”.

Palackon feltüntethető elnevezések:

- „Természetes ásványvíz”
- „Természetes szénsavat tartalmazó ásványvíz”
- legfeljebb a vízkivétel során keletkezett veszteség pótolható a forrásból származó szén-dioxid hozzáadásával
- „Természetes ásványvíz a forrásból származó szén-dioxiddal dúsítva” – a vízadó rétegből származó szén-dioxid hozzáadásával
- „Szén-dioxiddal dúsított természetes ásványvíz” – máshonnan származó szén-dioxid hozzáadásával
- „Ízesített ásványvíz”
- „Természetes szén-dioxiddal dúsított természetes ásványvíz” – 2005.12.31-ig még forgalomban lehet ilyen elnevezésű víz.

Jogszabályi feltételek, határértékek teljesülése esetén számos állítás tüntethető fel, így például „csekély ásványianyag-tartalmú”, „kloridtartalmú”, „savas”, „alkalmas nátriumszegény diétához”.

A vízkivétel helyénél palackozás nélkül fogyasztásra kínált ásványvíz összetételének is jogszabályi kritériumoknak kell megfelelniük, valamint „természetes ásványvízként” árulni is csak az OGYFI elismerésével és engedélyével lehet.

Ivóvíz

Az ivóvíz emberi fogyasztásra szolgáló víz, minőségét (fizikai, kémiai, bakteriológiai, toxikológiai és radiológiai határértékek), minőségének ellenőrzését és javítását, a víz kezelését jogi előírások szabályozzák. Az ivóvíz minőségét a vízellátórendszer üzemeltetője meghatározott vizsgálati program szerint köteles független, akkreditált laboratóriumban ellenőriztetni. Ennek végrehajtását az ÁNTSZ évente ellenőrzi. A Szolgálat megyei intézetei lépnek fel, ha az ivóvíz minőségére vonatkozó határértékeket túllépését észlelik. Az ivóvíz minőségére vonatkozó adatok nyilvánosak, a csapvíz minőségéről például a helyi vízművek üzemeltetői, a víz egészségre gyakorolt hatásáról pedig az ÁNTSZ városi vagy megyei intézetei adnak felvilágosítást.

Ha az ivóvíz minőségével kapcsolatban bármilyen gyanúsítást észlelünk, haladéktalanul járjunk utána:

- Ha rozsdás a víz, nézessük meg vízvezetékünket; ha nem otthon van a hiba, értesítsük a vízműveket;

- Jelentsük vízműnél, a palackos víz forgalmazójánál, gyártójánál a gyanús, szokásostól eltérő ízt, színt, szagot. Ha megbetegedésre gyanakszunk, az ÁNTSZ-t is értesítsük (palackokon sorozatszám található, így könnyen azonosítható, mikor, hol palackozták, az esetleges hiba is könnyebben kiszűrhető).

- Érdeemes kikérni lakóhelyünk (vezetékes) ivó-

vízének minőségére és egészségre gyakorolt hatására vonatkozó adatokat, főleg ha beteg, allergiás illetve kisbaba van a családban.

Az ivóvíz minőségére vonatkozó követelmények egységesek, függetlenül attól, hogy palackozott vagy vezetékes vízről van szó, kezelik vagy kezelés nélkül továbbítják a fogyasztóknak. Ivóvíz és ivóvíz között csak a „tárolóedény” tesz különbséget: palack vagy vízvezeték, ipari tároló vagy üvegpohár. Ki-ki választhat vérmérséklete, pénzértéke és szeméttárolója úrtartalma szerint.

HASZNOS CÍMEK:

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ), Országos Tisztifőorvosi Hivatal

1097 Budapest, Gyáli út 2–6.

(1437 Budapest, Pf. 839.)

Telefon: (1) 476-1100, fax: (1) 476-1390,

internet: www.antsz.hu

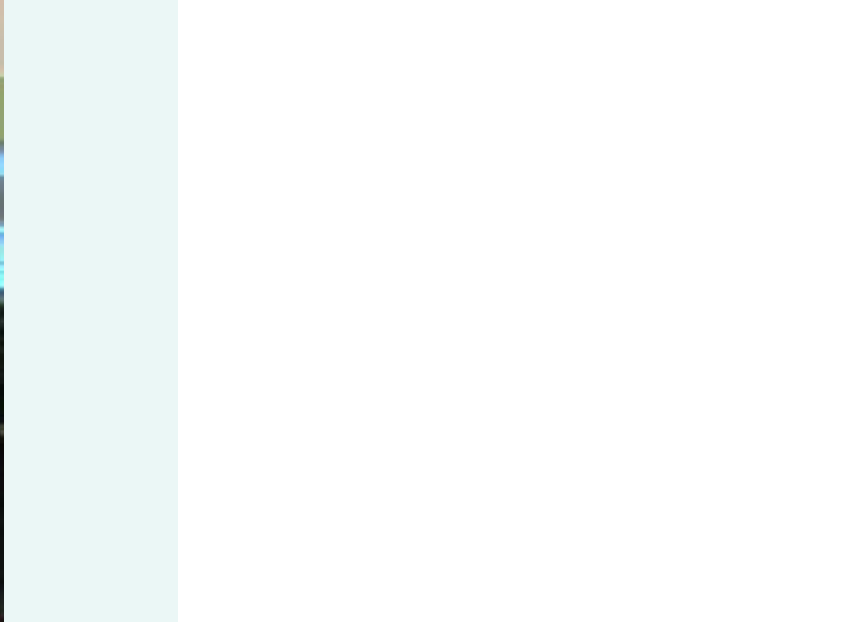
ÁNTSZ megyei és városi intézeteinek elérhetőségei megtalálhatók a Hivatal honlapján. Az ÁNTSZ honlapján szintén megtalálható az összes engedélyezett ásványvíz és gyógyvíz listája is.

Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság

Telefon: (1) 489-5102; (1) 356-1582;

gyogyfurdo@oth.antsz.hu

Megtévesztő címkézés, elnevezések vagy reklám miatt a **Gazdasági Versenyhivatalhoz** (1054, Budapest, Alkotmány u. 5., Telefon: (1) 472-8900, fax: (1) 472-8851, bejelentenes@gvh.hu, www.gvh.hu) fordulhatunk.

A VÍZ AZ ÉLETÜNK

A víz lételem. Nekem főleg! Mindig kiskorom nyári élménye, a Duna menti strandolás és az úszás jut eszembe. Bár hideg és erős sodrású, de tiszta volt a folyó vize. Persze ez Baján volt a 70-es években. Budapestnél nem mernék fürödni benne. Oda ömlik Budapest szennyvize, 80 százalékban biológiai tisztítás nélkül. Egyszer, már felnőtt fejjel megmerültem a Szentendrei-szigeti Duna-ágban. Olyan kiütéseket kaptam, hogy azóta is emlegetem.

Belátom, kell indíttatás, személyes élmény, hogy felelősen kezdjünk gondolkodni természeti kincseinkről. És nem elég gondolkodni!

Milyen gyakran pazarlóan használjuk ezt a kincset! Főleg nyáron vesszük észre, mert csak tekerjük azt a csapot, aztán az általános nagy vízfogyasztás miatt alig csurog belőle.

Gondoljunk csak bele, hányszor engedjük ki a csapot, hogy jó hideg víz jöjjön belőle? Hányszor hagyjuk folyni, miközben „Scsak” fogat mosunk, haját mosunk? Hát még, amikor kádnyi forró vizet kívánunk!

Nézzünk csak néhány adatot hazánk vízkészletéről!

A csapadékkal 58 milliárd, a folyók révén 114 milliárd köbméternyi víz érkezik, a felszín alatti hasznosítható vízkincs 6,7 milliárd köbméter, összesen tehát 178,7 milliárd köbméter áll rendelkezésre évente. A felszíni vízkészleteink 17 százalékát, a felszín alatti készlet 43 százalékát hasznosítjuk.

Készleteink alapján azt gondolnánk, kár aggódni. Ez azonban a vízfogyasztás és a rendelkezésre álló vízkészlet szezonális és területi eloszlása alapján már másként néz ki. Folyóink általában nyáron és ősszel szállítják a legkevesebb vizet, viszont a lakosság és a mezőgazdaság épp nyáron igényli leginkább. Ehhez csatlakozik az ipar is. Probléma az is, hogy nem ott van a legnagyobb készlet, ahol a legnagyobb az igény. Felszíni vízkészletünk 63 százaléka a Dunában, 16 százaléka a Drávában, 4 százaléka a Marosban van. A Tisza völgyére 17 százalék jut, viszont a vízigény itt a legnagyobb. A felszín alatti készleteink sem minden esetben állnak rendelkezésre ott, ahol nagy a fogyasztás. A fokozott vízigény kielégítését megnehezíti, hogy a sűrűn lakott, leginkább iparosodott területeken erősödik a vízkészlet szennyeződése.

Próbáljuk meg elképzelni, hogy annyi vízből ké-

ne gazdálkodnunk, mint Kenya egyes vidékein, azaz napi és fejenkénti 2–5 literrel. Ezzel szemben a gazdag országokban, automata mosógéppel, mosogatógéppel rendelkező családokban a napi, fejenkénti vízfogyasztás eléri a 350 litert! E két véglet között próbáljuk megtalálni a takarékoság és ésszerűség határait!

VÍZTAKARÉK – MEGÚJULÓ „BANKBETÉT”

A víztakarékosság egyes lépéseit betartva akár 20 százalékos megtakarítás is elérhető. Kezdjük már mindjárt holnap reggel!

- Készítsünk be a hűtőszekrénybe 1,5 literes palackokban hideg víznek valót. Igénytől függően akár 2–3 palackkal is betárazhatunk. Gyorsíthatjuk a hűtést, ha a fagyasztóba tesszük rövid időre a palackokat.
- Még egy jó pont: Saját gyógyteát vagy gyümölcssteát forrázunk (pl. a citromfű remek nyugtató, stresszoldó, de a szárított almakarika is ízletes teának – ízesítsük kedvünk szerint), és tegyük hűtőbe. Kis idő múltán kész a saját „ájsz” teánk! A bolti változatot nem vettük meg, a palackot nem dobtuk ki, és a benne levő aromákat és segédanyagokat nem vettük be!
- Fogmosáskor, borotválkozásakor csak akkor

folyják a víz, amikor használjuk is. Így ez a művelet 2 liternyi vizet kíván, ellenkező esetben akár 15–20 litert is.

- Egy öblítéssel a WC szennyvízzé tesz 10 liter vizet. Naponta egy személy átlagosan 45 liter vizet használ el e célra. Olyan megoldást keresünk, ahol magunk szabályozhatjuk a leömlő víz mennyiségét (csappal, nyomógommbal). Ha takarékos a tartályunk, már csak 4–8 liternyit használunk el erre a célra.
- Kissé merésznek tűnhet, de reggeli csúcsidőben össze is várhatjuk a családtagok kisdolgait, és egyszeri öblítéssel váljunk meg tőle.
- Egy ötperces tusolás 70–80 liter vizet fogyaszt. Ha a szappanozáskor nem folyik a víz, már nyertünk. Ezt hívják matrózfürdőnek.
- A kádban fürdés 140 liter vizet igényel. Legyen ez inkább ünnepi alkalom, hétköznapokon a rövid tusolást válasszuk.
- Csapjaink ne csöpögjenek. Szereltessek meg őket, előfordul, hogy csak egy tömítés cseréjén múlik a dolog. Ha percenként 10 csepp hullik le, akkor havonta 170 liter, egy évben 2000 liter vizet veszítünk el.
- Csapok, zuhany végére aerátoros csapvéget, zuhanyfejet szereltessek fel. Az aerátor levegő-

bekeverődést biztosító szerkezet, ma már általában minden csapvég ilyen. A vízbe így levegőt juttatunk, és kevesebb víz is elég. Egy ilyen csap segítségével 50 százalékos megtakarítás érhető el.

- Még egy jó pont: kiegészítőként vehetünk a csapvég átmérőjénél 2–3-szor nagyobb átmérőjű aerátort, ami általában csuklósan körbe is forgatható, még több levegőt kever be, még nagyobb megtakarítást eredményez.

- A hagyományos hideg-meleg vizes csapokon sok víz elfolyik, mire beállítjuk a kézmeleg vizet.

Az egykaros csaptelep jobb megoldás lehet.

- A mosógép – típusától függően – átlagosan 115 liter vizet használ mosásonként. Ezért ne indítsuk fél adaggal, hanem várjuk meg, míg teli gépet indíthatunk.

- Mosogatáskor, ha lehet, állóvízben mosogassunk, és folyóvízben öblögessük az edényeket.

- Az utolsó öblítővíz, a kisgyermek mosakodóvize még jó lehet áztatóvíznek. Tegyük bele

mosósózdát (az Ökoszolgálat Alapítványnál beszerezhető: 1051 Budapest, Nádor u. 34.) és egy kis mosószert, áztassuk bele a mosnivalókat.

- Új gépek (mosó- illetve mosogató-) vásárlásakor energia- és víztakarékosat válasszunk!

- Kertünkben, ha van, legalább esővizet gyűjtünk. A növények meghálálják, ha ezzel a lágy vízzel locsoljuk őket.

- A locsolást mindig kora reggelre és estefelére időzítsük.

SZENNYVÍZ-FIGYELŐ

A vízkincsre úgy is vigyázhatunk, ha a háztartásunkból kikerülő szennyvíz könnyen megtisztítható!

- A vécét, lefolyót, csatornákat kíméljük a tömítő anyagoktól. Ilyenek például a vízre duzzadó morzsák, olaj, zsír, teafű és zacc.

- Vegyszerek, maró és fertőtlenítő anyagok túlzott használata sem indokolt. Ráadásul ezek az

anyagok hatásukat csak kis mértékben fejtik ki a toalettben, lefolyóban, a maradék a természeti környezetet károsítja.

- Még egy jó pont a dugulás elhárítására: Először pumpával próbálkozunk. Ha nem járunk sikerrel, akkor két evőkanál szódadibikarbónát öntsünk a lefolyóba, dugaszoljuk be a túlfolyót, és 1,5 deci ecetet öntsünk a szódadibikarbóna után a lefolyóba. Gyorsan dugjuk be azt is dugóval. Addig hagyjuk így, míg sístergést hallunk. Ezután forró vizes öblítés jön.

- A „konyhamalac” nevű konyhai hulladékdaráló energiapazarló és vízszennyező ketyere. Az apróra darált szerves hulladék feleslegesen megterheli a szennyvíztisztító telepeket. Egyszerűen saját komposztunkra is kitehetjük a növényi maradékokat.

HA PALACKOZOTT VIZET KELL INNOD

- Válassz üveges vizet! A műanyagba csomagolt víz bizonyos rákkeltő polimereket szív magába;
- Váltogasd a különböző márkájú ásványvizeket, hogy elkerüld az egyes típusúakban jelenlevő ásványi anyagok túlzott felhalmozódását a szervezetedben. Eltérően attól, amit a piac üzen, az ásványvizek esetében a márkahűség nem esik jól az egészségednek;
- Ne igyál több mint 2 liter ásványvizet naponta!
- Spórolj a szeméttel: válaszd a nagyobb kiszerelest! Ne vegyél félliteres palackokat, egyszer oltottad a szomjad, a műanyag pedig több mint egy évszázadon át terheli a környezetet;
- Válassz visszaváltható és újrafeldolgozható csomagolású termékeket, és vidd is vissza őket a megfelelő helyre!
- Használd újra a palackot: töltsd meg csapvízzel! A csapvíznek hasonló, sőt néha jobb is a minősége;
- Bizonyosodj meg arról, hogy fel van tüntetve a lejáratí idő! A gyári palackozó eljárásokkal módosított víz összetétele bizonyos idő után az emberi szervezetre ártalmassá válik;
- Ha bizonyos típusú betegségekben szenvedsz – vesebetegségek, magas vérnyomás, érrendszeri megbetegedések stb. – óvatosan válaszd meg az általad fogyasztott ásványvizek fajtáját! A biztonság kedvéért beszélj az orvosoddal.

Lewis Akenji

CSAPBÓL? PALACKBÓL?

Van szénsavas, szénsavmentes – azaz „csendes” – enyhén dús, csak szénsavval vagy szénsavval és ásványi sókkal mesterségesen dúsított. Van nagyban és legnagyobbban, kicsiben meg még kisebbben, közepesben, közkedveltben, meg olyanban, ami semmire se jó. Van literes és másfeles, esetleg kettő, sőt öt... Leginkább egyszer használatos műanyagban vagy eldobó üvegben, de akad visszaváltható (ebből mondjuk nem túl sok.), gallonos, és ami hajmeresztő: fémdobozos is. A fogyasztói vágyak netovábbja luxus kivitelben...

Hogy mi? Hát víz. 1997-ben 20 liter volt az egy főre jutó éves ásványvízfogyasztás. Ez a szám azóta természetesen a többszörösére emelkedett, ahogy sok minden más is, ami bárminemű – közeli vagy távoli – kapcsolatban állhat a „fogyasztás” szóval. Már napi fél hektoliternél tartunk. Ne is számolgassuk! Tény, hogy Magyarországon az egyszeri vásárlók előszeretettel szereznek be ásványvizet – vagy éppen ásványvíznek nézett, palackozott csapvizet – a boltból. Persze van úgy, hogy a vezetéken keresztül érkező szomjoltó nem üti meg a minőségi mércét, vagy épp nincs is a közelben, s ilyenkor jó szol-

gátatot tehet a palackozott változat. Ám a családok zöme minden egyéb esetben is inkább a becsomagolt folyadékra szavaz. A lakosság közel hetven százaléka sorolja az ásványvizet a szívesen fogyasztott élelmiszerek közé.

Ha a vizeket tehát göngyölegügyi szempontból vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy ezeket a terméket (is) leginkább egyszer használatos kiszereelésbe szeretik tölteni a gyártók. Mondhatjuk még „egyutasnak” vagy „eldobhatónak”, a lényeg egy és oszthatatlan: használat után a flakon repül a kukába. Az üzletek polcairól jobbra a másfél literes, eldobható PET palackos vizek pislognak vissza a vevőre, ez talán a legkedveltebb „családi” változat... viszik, akár a cukrot. Rögtön utána ott a félliteres – szintén eldobható, szintén műanyag – flakonocska, ami többnyire büfékben ver tanyát, ám a nyári hónapokban még nagyobb számban bukkan fel úton-útfélen. Vannak aztán az egyszer használatos, üveges változatok, melyek 0,2 litertől 0,33 literig terjedő méretskálán mozognak. Ezek büfékben, benzinkutakon, kisebb boltokban, szórakozóhelyeken várják a szomjazókat, ám leginkább vendéglátóipari egységekben hozzáférhetőek –

mégiscsak esztétikusabbak és gusztusosabbak műanyag „rokonaiknál”, jobban mutatnak hát az asztalon... Az egyszer használatos kiszerelesbe töltött vizek körében mindenképpen az energiatároló fémdobozos bebugyolálás „viszi a pálmát”: kimeríti az abszolút felesleges kategóriát.

A környezettudatosabb vásárlói réteg nem kis öröme néhány visszaváltható palack is akad még – ki tudja meddig – az ásványvízpiacon. Az utolsó mohikánok közül a legelterjedtebb a másfél vagy kétliteres PRB (merev falú műanyag) flakon, mely céges állásfoglalás szerint kb. 6 alkalommal tölthető újra, majd kivonják a forgalomból. Ezzel szemben az üveg alapanyagú kiszereles – egyetlen fajta ásványvizet palackoznak még literes, visszaváltható, üvegpalackba, melyet egyetlen magyarországi élelmiszerüzletlánc árusít – kb. 40 alkalommal mehet a töltőgépsor alá. Aztán van olyan cég, amelyik visszaváltható PET (pille) palackban adja a vizet. A visszaváltás tényétől függetlenül – s a közhiedelemmel ellentétben – ezeket a flakonokat nem újratöltik, hanem feldolgozzák, vagyis inkább beszélhetünk egyfajta előrehozott szelektív gyűjtésről, mintsem a hulladékképződés megelőzését célzó újrahasználati rendszerről.

Tény hát, hogy a rendszeres ásványvíz-fogyasztás meglehetősen sok hulladékkal jár –

voltaképpen túl sokkal –, s bár helyenként már működik szelektív gyűjtőrendszer, a műanyag hulladék Kínába exportálása tán mégsem a lehető legkörnyezetkímélőbb megoldás. Ha tehát mindenképp ásványvízért indulunk a boltba, válasszuk a visszaváltható és újratölthető palackokat, ezzel is visszaszoríthatjuk némileg az otthonunkban termelődő hulladék mennyiségét. Nem olyan bonyolult feladat, mint amilyennek tűnik, csak fel kell fedezni hozzá a megfelelő lelőhelyeket... Van aztán a jó öreg szóдавиз is, ami előállítható házilag, hisz árusítják még a hozzá való patronokat; de – helytől függően üvegben vagy PRB flakonban – kapható az üzletekben is. Sőt. Létezik még néhány kisipari töltőüzem, ahol a kiürült régi üvegbe ismét szóдавизet kaphat a kedves vevő... És hát akad néhány gyógyvizes kút is országszerte, aminek a vizét az emberek évszázadok óta viszik és isszák. Ha van a közelben ilyen ivócsarnok, érdemes meglátogatni néhány saját palackkal – ha már ásványi anyagokkal teli vízre vágunk. Mivel az így szerzett szomjoltó ráadásul otthonról vitt palackba kerül, lényegében csomagolási hulladék sem marad utána. S időnként-helyenként megpróbálhatnánk a csapból is inni – elvégre víz jön abból is.

Vízválság van. Ezt már legtöbbünk tudja. De hogy ebből egyesek nagy pénzt csinálnak, azt már kevesebben. Pedig a vízbiznisz hullámai már hazánkat is elérték. Egyesek üdvözlik, míg mások óvatosságra intenek.

VÍZIBIZNISZ – PROFITRA SZOMJAZVA

VÁLSÁGTÓL AZ ÜZLETIG

Miért beszélünk már megint válságról? A Föld felszínének kétharmadát víz borítja, és egy kézmozdulattal tiszta ivóvízhez juthatunk otthonunkban. Csakhogy a Föld teljes vízkészletének hozzávetőleg 3 százaléka édesvíz, s ennek is nagy része elérhetetlen – jégbe fagyva vagy a föld mélyén található. Így a hozzáférhető édesvíz kevesebb, mint fél százaléka a teljes vízmennyiségnek. S napjainkban e készletek is egyre inkább veszélyeztetettek – a szennyeződések miatt a felszíni vizek döntő többsége tisztítás nélkül ihatatlan lenne. A vízkészletek a világ számos pontján apadóban vannak, Kínától az Egyesült Államokig, s ez alól nem kivétel hazánk sem. A Balaton-felvidék bizonyos területein ötven métert apadt a talajvíz szintje, de folyamatos a csökkenés a Duna-Tisza közti hátságon s a Tiszántúl jelentős részén is.

A 6,3 milliárd ember globális hidrológiai tényezővé vált. A teljes elérhető vízhozam 53 százalékát, a teljes szárazföldi párologtatás (evapotranspiráció) 23 százalékát az emberiség immár saját céljaira hasznosítja. A fennmaradó részen osztozik a világ összes többi állat- és növényfaja.

A vizes élőhelyek pusztulása jórészt annak köszönhető, hogy az utóbbi évszázadban töretlenül növekvő és „fejlődő” emberiség óriási vízügyi beruházásokba fogott, folyókat terelt el és szabályozott, hatalmas gátakat emelt, csatornákat és vízvezetékeket épített. Emberi szempontból mindez persze aligha kifogásolható, ökológiai hatásai azonban drasztikusak.

Mégis, még mindig úgy fest a vízügyi térkép, hogy a vezetékes ivóvíz csak a legfejlettebb országok körében elterjedt, Afrika és Ázsia bizonyos részein a népességnek csak néhány százaléka jut tiszta vízhez. Összesen a világon mintegy 1,2 milliárd ember él vízhiányban, a csatornázottság és szennyvíztisztítás terén pedig még ennél is sokkal rosszabb a helyzet: e szolgáltatásokat 2,4 milliárd ember kénytelen nélkülözni. Évente 3-4 millió ember hal meg a tisztítatlan víz okozta betegségekben.

A jövő a legtöbb jóslat szerint nem túl rózsás e tekintetben (sem). Ha nem változtatunk, a fenti számok mindegyike drasztikusan romlani fog. A jelenleg vízügyi beruházásokra fordított összeget a Vízügyi Világtanács (World Water Council) szerint az évi 70 milliárdról 180 milliárdra kellene emelni ahhoz, hogy a fenti problémákat

megoldjuk. Ezen összeg előteremtése kizárólag közpénzekből lehetetlen, ezért egyre nagyobb szerepet kell adni a magántőkének. Ki kell alakítani a megfelelő vízpiacokat, privatizálni kell a vizet, lehetővé kell tenni (liberalizálni) a nemzetközi vízkereskedelmet – legalábbis ezt hangoztatják az ugrásra kész óriásvállalatok, a Világbank, és egyre több vezető globális vízügyi szervezet.

Néhányan ugyanakkor arra figyelmeztetnek: a fenti számok egy elavult paradigma eredményei, amely kizárólag óriási, központosított beruházásokban képes gondolkodni. Ezen alternatív nézet szerint a jövő nem a vízprivatizációé és az óriás-befektetéseké, hanem a kis, decentralizált megoldásoké, melyek a szegényebb rétegek számára is elérhetőek, s nem jelentenek nagy környezetterhelést. Ilyen kis léptékű, szelíd technológiákkal (természetközeli szennyvíztisztítás, közösségi tulajdonú és üzemeltetésű öntözőrendszerek, esővízgyűjtés, hatékonyság-növelés, szürkevíz-újrahasznosítás, csepegtetéses öntözés) szerintük a fenti összeg radikálisan csökkenthető – s az eredmény társadalmilag s ökológiailag is kedvezőbb. Bár a tervezőasztal

mögül szemlélve kevésbé látványos, s nem is nyújt akkora profitlehetőséget. Így aztán a vízpiac töretlenül növekszik.

NAGY NYERESÉG A KIS CSEPPEKBEN

1997 tavaszán Budapest vezetése úgy döntött, privatizálja a város vízrendszerét. A vevő, egy francia-német vállalati társulás 15 milliárd 533 millió forintért megvette a Fővárosi Vízművek 25+1 százalékát, és ezzel negyed századra megkapta a közüzem irányítása feletti jogokat. Az eleinte sikeresnek tűnő üzletről hamarosan kiderült, mégsem olyan fényes. A vízművek új menedzsmentje ugyanis évről évre a veszteséggel nagyjából megegyező mértékű, több milliárd forintos sikerdíjat szavazott meg magának. Ráadásul úgy, hogy a csillagászati összegű díjakat és veszteségeket a vízdíjak inflációnál nagyobb ütemű emelése követte évről évre, egészen 2003-ig. (lásd diagram). Fogyasztói szempontból tehát túl nagy tapsot nem érdemel a budapesti vízbiznisz.

A fővárosiak még viszonylag jól jártak, szerte a világban ugyanis ennél sokkal nagyobb áremelésekkel kellett szembenéznük a fogyasztóknak

a privatizációt követően. Bolíviában, Chocho-bamba városában a privatizációt azonnal 100 százalékos díjemelkedés követte, aminek eredményeként a vizet megfizetni nem tudó lakók fellázadtak a vállalat ellen. A beruházó, az amerikai Bechtel kénytelen volt feladni a városi vízközmű üzemeltetését, amiért 40 millió dollárba került a várost a Világbank előtt. Az Egyesült Államokban Atlanta városa volt kénytelen visszavásárolni vízközművét, hisz a privatizációt követően jelentősen romlott a szolgáltatás minősége. Amerikában hasonlóan járt további öt város. Angliában a vízközművek teljes magánosítását követően az árak kilenc év alatt reálértéken 46 százalékkal emelkedtek. Emellett Angliában a vízszivárgás aránya nemzetközi összehasonlításban magasnak számít. Bár a privatizációt követően sikerült ezt néhány százalékkal csökkenteni, mégis az utóbbi évek szárazabb szakaszaiban gyakori volt, hogy a vízhiány és a nagy arányú szivárgás miatt a lakosoknak korlátozni kellett vízfogyasztásukat. Dél-Afrikában a vízrendszer magánosításának eredményeként a fogyasztók nagy része nem tudta megfizetni a vezetékes ivóvizet, így kénytelenek voltak a lakóhelyük környékén fellelhető, szennyezett vizekből venni. A végeredmény: Dél-Afrika történelmének legsúlyosabb kolerajárványa.

Természetesen nem minden privatizáció jár a fentiekhez hasonló kudarccal, áremelkedéssel vagy minőségromlással. Túl gyakran feledkeznek meg azonban a hivatalos értékelések a privatizáció hátulütőiről. A problémák napfényre hozatala újra csak éber civil szervezetekre: fogyasztóvédőkre, környezetvédőkre és szociális szervezetekre hárul.

A vízbiznisz nem csak a vezetékes ellátásra vonatkozik. Alaszka a világ első területe, ahonnan nagy mennyiségben exportálnak kereskedelmi céllal ivóvizet. Egyes számítások szerint Alaszka vízkészlete 90 millió liter exportját teszi lehetővé naponta. De még Alaszka is elmarad attól az

óriási üzleti lehetőségtől, amit a kanadai víz exportja rejt magában. A potenciális napi több százmillió literes forgalom Kanadát a „víz OPEC-évé” teszi – fogalmazott egy vezető kanadai napilap. Az ország eddig ellenállt a cégek nyomásának, akik az óriási üzletet látva folyamatos nyomás alatt tartják a döntéshozókat, hogy nyissák meg a vízpiacot. Az aszályos országok lakossága ugyanis örömmel fogadja a vízben gazdag országokból érkező szállítmányokat.

PROFITSZELLEM, PALACKBAN

A vezetékes ivóvíz forgalmát jóval meghaladja a palackozott víz – ásványvíz és csapvíz –forgalma. Világszerte a fogyasztói ranglistákon élre törtek a különféle palackozott vízfélék. A wellness-mozgalom hullámain a vízcégek is meglovagolják. Sajnos, gyakran túl sokat szeretnének, aminek a végén a fogyasztó és a környezet látja kárát, már ha van, aki fényt derítsen a visszaszágra.

Alig egy éve történt például, hogy Angliában a Coca-Cola a fogyasztókat megtévesztve közönséges csapvizet forgalmazott – ásványvízként. Szerencsére fény derült a turpisságra, ami a cégnek később súlyos milliókba került. Szintén a fogyasztók megtévesztése miatt bírságolta meg a Gazdasági Versenyhivatal a Nestlé Waters tulajdonában lévő Kékkúti Ásványvíz Rt.-t, ötmillió forintba. A cég ugyanis Kékkúti néven forgalmazta egy másik, gyengébb minőségű vizet adó kútjából származó portékáját is. A Kékkútira más miatt is megorroltak a civilek. Gyanús ugyanis, hogy a cég túlzott vízkitermelése hozzájárult a Balaton-felvidéken található Káli-medence kiszáradásához. Hasonló esetekről a világ szinte minden tájáról beszámolhatnánk.

A NAGYOK JÁTÉKA

A globális vízpiacot három francia cég dominálja, közülük a legjelentősebb a víz- és egyéb közműszolgáltatáson meggazdagodott, mára ma-

gát a világ egyik legnagyobb médiavállalatává kinövő Vivendi, 30 százalékos részesedéssel. Utána nem sokkal a honfitárs, a Suez–Lyonnais des Aux következik, amely a vízpiac 23 százalékát hódította meg. Mindkét céget megtaláljuk a világ száz legnagyobb vállalatának listáján. A harmadik a szintén francia Bouygues (SAUR) nagy lemaradással: szerényebb 10 százalékot mondhat magáénak. E három óriás ellenőri a vízpiac 63 százalékát. Említésre érdemes a német vízóriás, az RWE, a maga 8 százalékos részesedésével. A budapesti vízművet ez utóbbi vásárolta meg a Suezzel közösen. De megjelent a vízpiacon a kaliforniai energiaválságról, majd látványos pénzügyi csődjéről elhíresült Enron is. A vízpiac tehát egy erősen koncentrált piac; minden szabályozónak alaposan neki kell gyürkőznie, ha e vízmultikkal vívott dávid-góliát csatából győztesen szeretne kikerülni, hatékonyan megvédve a fogyasztót és a környezetet. S lássuk be, ez tényleg túlméretezett feladat lehet egy önkormányzatnak, hisz e cégek éves forgalma akár több százszorosa-ezerszerese egy város költségvetésének. Az eredmény könnyen az lehet, hogy a szolgáltató díjemelést harcol ki, mi pedig nyúlhatunk mélyebben a zsebünkbe, vagy egyéb úton károsítanak meg bennünket, ahogy a fenti példák is mutatják. A vízprivatizáció értelmét sokak szerint már csak az is megkérdőjelezi, hogy versenyről a vállalatok méretétől függetlenül szó sem lehet. A vezetékvesztés víz esetében ugyanis monopóliumok eladásáról van szó, a cégek legfeljebb az ajánlattételkor versengenek. Amint egyszer megszerezték a város vízrendszerét, hátradőlhetnek, hiszen vízre állandó és biztos kereslet van. A megtermelt profitot pedig gyakran nem helyben költik el – ami egy újabb fontos érv a helyi gazdaság védelmében.

MIT TEHET A TUDATOS VÁSÁRLÓ?

Botorság volna mindenféle vízkereskedelmet ellenezni. Sok esetben nagy hasznát vehetjük a pi-

ac hatékonyságának. A fentiekből is láthatjuk azonban: a környezet vagy a fogyasztók védelmét, szociális szempontok érvényesítését nem várhatjuk a piactól. A tudatos vásárló, mielőtt megvenné az adott palack ásványvizet, tájékozódik, utánagondol: mivel is jár, ha leemeli a polcra azt a flakont. Fogyasztóvédelem vagy zöld szervezetekhez csatlakozik, hogy hatékonyabban érvényesíthesse érdekeit. Takarékoskodik, hisz tudatában van, hogy a víz sem áll végtelenül rendelkezésünkre.

Tágabb összefüggésben pedig az a kérdés, hogy mekkora teret adjunk a profitmotívumnak a szomjazók vízzel való ellátásában. Az ENSZ nemrégiben alapvető emberi joggá nyilvánította a vízhez való hozzáférést. Ennek fényében sokan ellenzik a víz piacosítását, s helyette együttműködést, szolidaritást és különböző alternatív gazdálkodási módokat sürgetnek. Az azonban biztos: nem árt az óvatosság. A közelmúlt tapasztalatai ugyanis arra tanítanak, hogy a vízprivatizáció nem csodaszer; mi és unokáink pedig könnyen hoppon maradhatunk.

Scheiring Gábor

GAZDÁLKODJ OKOSAN!

VÁLLALATI VÍZTAKARÉKOSSÁGI PROGRAMOK

Ahogy világszerte nő a vízigény (városok, ipar, mezőgazdaság), úgy nő a Föld vízhiánya is – éppen ezért komoly feladat a városok illetve a szegények vízigényének kielégítése. A 20. század első felében az egy főre eső vízigény kb. 95 liter volt, ami mára napi 145 literre nőtt. Az elmúlt 100 évben a városi vízfogyasztás világszerte körülbelül 20-szorosára, az ipar 25-szörösére, míg a mezőgazdasági mindössze 5-szörösére nőtt. A túlzott vízigénynek természetesen megvan az ára.

A dolgozók szükségleteit kielégítő vízfelhasználáson túl természetesen a vállalatok illetve ipari létesítmények abszolút értékben is jóval több vizet használnak fel tevékenységük, gyártási folyamataik során. Egyre több vállalat próbál odafigyelni ipari vízfelhasználására is, és tenni annak csökkentése érdekében, egyrészt környezetvédelmi indíttatásból, másrészt ez legtöbbször gazdasági haszonnal is jár.

Szinte bármely vállalatnál találhatunk olyan jobbítási lehetőségeket, amelyek egyszerre csökkentik a cég költségeit, s eredményeznek

környezeti javulást. Jól jár a vállalat (hiszen megtakarít, gazdaságosabbá válik), és jól jár a környezet (kevesebb anyagot, erőforrást használ fel, és kevesebb hulladék, káros anyag kerül kibocsátásra).

A Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület (KÖVET-INEM Hungária) Ablakon bedobott pénz c. programja erre a gondolatra épít, vagyis arra ösztönzi a vállalatokat, hogy vizsgálják meg, mérjék le, hogy környezetvédelmi intézkedéseik mennyibe kerülnek, és mennyit „hoznak a konyhára”. Az Egyesületnek az elmúlt három év folyamán összesen 120 intézkedést sikerült összegyűjtenie 31 szervezettől.

A KÖVET által felderített intézkedések során összesen annyi ammóniát spóroltak meg, amennyi 940 millió liter vizet tenne ihatatlanná; annyi üzemanyagot, amennyiből 966 átlagos fogyasztású gépkocsi mehetne el Budapestről Brüsszelbe és vissza; annyi energiát takarítottak meg, ami megfelel 245 ezer lakótelepen élő család átlagos éves villamosenergia-igényének; és annyi hulladékot, amit 400 ezer ember termelne a háztartásában. 10 hektár erdőt kellene ültetnünk ahhoz, hogy megkösse azt a pormennyisé-

get, amely keletkezett volna, ha az esettanulmány-kötetekben olvasható vállalati intézkedésekre nem került volna sor.

A fel nem használt, azaz el nem szennyezett víz 20,6 millió m³, azaz az ország vízfogyasztásának majdnem fél százaléka. Mivel a Tudatos Vásárló jelen számának központi témája a víz, bemutatunk néhány példát az ipari vízmegtakarítás lehetőségeiről.

NÉHÁNY VÁLLALATI PÉLDA

A mindössze négy fős Bárczy Környezetvédelmi Kft. felismerte azt a problémát, mellyel több vállalatnak is szembe kell néznie gyártási folyamatai során: a csatorna-határértéket (50 mg/liter) meghaladó olajtartalmú víz nem bocsátható a csatornába. Megoldás lehetne a víz elszállításáról, ártalmatlanításáról való gondoskodás, esetleg egy víztisztító építése, ezek azonban komoly erőforrást igényelhetnek az adott vállalattól. Amennyiben azonban a vizet a keletkezés helyszínén megszabadítják a szennyezőanyag-tartalomtól, újra felhasználhatóvá válik. Erre nyújt megoldást a vízelvezetőkbe beépíthető, olajszelektív szűrőréteget tartalmazó csatornaszemszűrő, amely megkötí az áthaladó víz olajtartal-

mát, a megtisztított víz azonban továbbhaladhat. A Csabai Konzervgyár Rt. Bajai Hűtőipari Gyára úgy ért el vízmegtakarítást, hogy egyrészt nagy- és középnyomású takarítórendszereket épített ki, másrészt pedig nevelőprogramokat vezetett be: vízfelhasználásra való odafigyelést népszerűsítő hirdetményeket, év végi jutalommal járó takarékosági programokat stb. Ezen intézkedésekkel kb. 52 000 m³ vizet takarítanak meg évente. Ezen kívül a korábbi szivattyús termékszállító-rendszerüket száraz, szállítószalaggal váltották ki, így a termékszállítás során nincs vízfelhasználás, így körülbelül évi 16 000 m³ víz megtakarítása válik lehetővé.

A PHOENIX Rubber Gumiipari Kft. technológiai cserét hajtott végre. A régi, nyitott adagolású gumikeverékgyártó-sor helyett új, automatizált, zárt ill. félig zárt sort alakítottak ki, így 60%-kal csökkent a légszennyezés és a vízfelhasználás. Ezen túl szétválasztották a csapadékvíz- és ipari szennyvízrendszert korszerű mechanikus szűrők beépítésével, 50%-kal csökkentve a vízszennyezés mértékét.

A Villeroy & Boch Magyarország Rt. egészségügyi porcelánt, fal- és padlóburkoló lapot gyárt, melynek során keletkező szennyvizeket a képző-

dés helyén tisztítják. A szanitergyártás vízigénye magas, a fajlagos vízfelhasználás növekszik, ám a felhasznált vizet tisztítás után már nem a csatornában engedik, hanem ismételten felhasználják: elsőként takarításra, majd visszaforgatják a technológiába. Ennek révén 51%-kal csökkent a vízfelhasználásuk.

Az Alcoa-Köfém Kft. úgy döntött, hogy a fém-megmunkálás során felhasznált hűtővizet csapadék- és talajvízzel helyettesíti (az összegyűjtött vizet kavicsszűrős és aktív szenes tisztítás után használják fel az ipari hűtővíz pótlásaként). A Denso Gyártó Magyarország Kft. saját kutak fúrásával rövidítette meg a víz körforgását, ennek révén 3000 liter vizet takarítanak meg.

A Dreher Sörgyárak Rt.-nél napi rendszerességgel figyelik a vízfelhasználást az üzemekben, a kiugró értékek esetén azonnal intézkednek az ok megszüntetése érdekében. Törekednek arra, hogy a felhasznált vizet lehetőség szerint visszaforgassák (pl. mosógépekből kifolyó melegvíz felhasználása a ládák előmosására). Az újonnan beszerzett pillanat-pasztöröző berendezésnek is kedvezőbb a víz- és energiaigénye (az így megspórolt évi 187 ezer m³ víz 10 %-os fajlagos vízmegtakarítást jelent).

A mosó- és mosogatószereket, öblítőket, padló- és bútorápolószereket gyártó Egyesült Vegyiművek Rt. a termelési folyamatát gondolta újra, és termékcsaládok szerint csoportosította termékeit. Az azonos termékcsaládon belüli termékek egymás utáni gyártásával lecsökkent a készü-lékmosások száma, így jelentős ipari és ivóvizet takarítottak meg (900 ezer m³/év).

A MOL Magyar Olaj- és Gázipari Rt. 150 töltőállomásnál az automatikus gépkocsimosóknál a vízvisszaforgató tisztítórendszert üzemeltet be, ezzel mosásonként 135 liter vizet takarítanak meg (naponta átlagosan 27 mosást végeznek kutanként).

AZ APRÓPÉNZ AZÉRT NEM ELÉG

Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy ezek a megtakarítások kellően nagy egységeket alapul véve ugyan jelentős összegekké állhatnak össze, de relatív nagyságuknál fogva önmagukban nem készítenek komolyabb változásra. Az egész mintát tekintve a bemutatott cégek nagy része mindössze éves forgalmának 5–8 ezrelékét takarítja meg innovatív környezeti intézkedésekkel. Hétköznapi nyelvre lefordítva: vajon ösztönözne-e egy minimálbéren élő embert havi 250–300 Ft megtakarításának lehetősége arra, hogy figyeljen az áramfogyasztásra, a takarékos vízhasználatra, a hulladék szelektív gyűjtésére? A megtakarítás jól jön, de önmagában nem elég motiváló erő, szükség van némi belső indíttatásra, felelősségvállalásra, elkötelezettségre.

Ráadásul a víz kapcsán elért megtakarítások csak egy szeletét jelentik a vállalati környezeti teljesítmény javításának. A KÖVET-INEM Hungária az ilyen lehetőségeket igyekszik feltárni a vállalatoknál, majd ösztönözni őket arra, hogy ezeket aztán a gyakorlatban végre is hajtsák.

Fertetics Mandy | Tóth Gergely

MINDEN KÉSZEN VAN: CSIGA, VÖDÖR, KÖTÉL

ÍVÓCSARNOKOK BUDAPESTEN

„Ez a kereskedő szomjúságoltó labdacsokat árult. Aki hetente egyet bevesz, az többé nem is kíván inni.

- Hát ezt meg minek árulod?
- Rengeteg időt lehet megtakarítani vele. A tudósok kiszámították: heti ötvenhárom percet! ...Én – gondolta a kis herceg –, ha nekem ötvenhárom fölösleges percem volna, szépen elindulnék egy forrás felé...”

Egy jó barátom pedig arról panaszkodott, hogy Budapesten, kőbányai lakásában borzasztóan klóros víz folyik a csapból, ezért rengeteg ásványvizet kénytelen vásárolni. A közeli kisboltban viszont csak egyutas palackokat talált, azt is drágán, hát rendszeresen a hipermarketek megvetett soraiban találja magát, az egyik leghétköznapibb anyaggal megrakott kosarat tolva a pénztár felé. Szerintem a kis herceg szépen kézen fogná, és együtt indulnának forrást keresni ebben a betonsivatagban. Távolról sem olyan képtelen ötlet, ha szem előtt tartjuk, hogy Budapesten rengeteg természetes forrás illetve fúrt kút működik. Csak termálvízből napi 70 millió liter tör föl, összesen 118 helyen. Jelentős

részük gyógyvíz. Mindet végiglátogatni fárasztó séta lenne, ezért induljunk el a legismertebbek felé. Mivel ezeket hosszú ideje naponta százszám keresik fel a gyógyulni, vagy sokszor csak szomjukat csillapítani vágyók, a források mára kiépített ivókutakká váltak. Egyesek fölé pavilon épült: ezek az ivócsarnokok. A fővárosban három ilyen is akad. Kezdjük sétánkat a Városligetben!

SZENT ISTVÁN-FORRÁS

A Széchenyi gyógyfürdő mögötti ivócsarnok története legalább olyan patinás, mint a fürdő rézkupolái. Az 59 celsius fokos termálvíz az 1877. évi fúrások során tört elő a mélyből. A rá következő évben már ivócsarnok borult a forrás fölé, amely húsz éven át fogadta vendégeit. Bár később a főszerep természetesen a máig is épülő-szépülő fürdőé lett, de 1939-től már bronz szökőkúttal, kőmedencével, és – a kor ízlése szerint – lekerekített formából építkező acél-üveg pavilonnal találkozhattak a gyógyvizet inkább pohárból élvezők. Egészen 1960-ig, mikor is az épületet a pompától tartózkodó ízlésű éra egy jellegtelenebbre cserélte. Az utóbbi években felújított üvegcsarnok koncepciói a harmincas

évek hangulatát ötvözik a jelenkor törekvéseivel: legyen a Ligetben egy hely, ahol a hűvös kőpadokon megpihenve nem csak gyógyhatású vizet, de egy kis békét is találunk. A forrás vizét a gyomor, a bél és a vese gyulladással, hurutos megbetegedéseinek kezelésére, epeproblémákra, illetve a csontrendszer méisztartalmának pótlására ajánlják.

Következő állomásunkat, a budai Lukács gyógyfürdőt tápláló források sem nevezhetők újkori felfedezésnek, ugyanis már a környéken fellelt, római időkben ránk maradt írások említést tesznek a termálvízről. A XII. században gyógyfürdőt építettek és a török időkben majd több hasonló célú épület is emelkedik. Az egyik ilyenből nőtt ki később a Császár fürdő, ami 1844-ben öltötte föl mai arcát Hild József tervei alapján. Ennek szomszédságában feküdt az az elhanyagolt fürdőterület, amit az 1880-as években újított fel új tulajdonosa, Palotay Fülöp. Az intézmény – főként az itt található gyógyvíz jótékony hatásának és sokoldalú felhasználásának köszönhetően – gyors fejlődésnek indult. Az ivócsarnok 1937-ben nyitott, s bár a II. világháború felette sem dübörgött el nyomtalanul, a felújítás után

megtartotta eredeti, ma is látható struktúráját. Ide hétköznap 6:00–18:00, hétvégén 6:00–16:00 között kukkanthatunk be. A vizet hasonló problémák kezelésére ajánlják, mint a Szent István-forrásét.

Sétánk következő állomásánál mindjárt egy sereg forrás ered, melyek közül háromból bármikor ihatunk kóstolót. Ez a hely a Duna-parti Rudas gyógyfürdő, a három forrás neve pedig Hungária, Attila és Juventus. Az intézmény szintén a török hódoltságban virágzó fürdőskultúra örököse, de ezen a helyen sem a törökök ásták az első medencét. Orvosi ivókúrák egyébként 1924 óta folynak, a jelenlegi ivócsarnok pedig 1965-ben épült. Hétköznap reggel héttől délután kettőig érdemes odamenni, különben nem jutunk be. A Hungária vize gyomorhurut, gyomorsavtúltengés, vesemedence-bántalmak, ideges gyomor bajok ellen, az Attila-forrás légzőszervi hurutok, gyomor- és bélhurutok, hólyag-, epe- és májbántalmak, a Juventus pedig magas vérnyomás, korai elöregedés, reumatikus és köszvényes megbetegedések kezelése esetén tehet hasznos szolgálatot.

A fenti kutakat sokan ismerik, és téved, aki azt gondolja, hogy mindenki a gyógyulást keresi bennük, noha a Forrás felkeresésének mindenképp létezik egy ilyen szakrális oldala. A Szent István-forrás kedves „csaposhölgye” szerint fiatalok-idősek, betegek és makkegészséges emberek egyaránt betévednek. Van, aki csak erre jár, és kíváncsiságból kér egy pohárkával, de a legtöbben rutinosak: kannákkal, flakonokkal érkeznek. Egyesek évtizedek óta isszák, mások csak pár hónapja, de töretlen lelkesedéssel. Ki a megfelelő epeműködését köszöni a gyógyvíznek, kinek az emésztését hozta rendbe. Egyesek csodavíznek titulálják. A naponta elfogyasztott vízmennyiség a pár decitől a literes mértékig változik, de érdemes megismerkedni az általános javallatokkal, még jobb szakorvossal konzultálni.

Ajánlott limitet csak a Lukácsnál találunk, ami 3–5 deci egyszeri alkalomra, úgyhogy az én kőbányai barátom nem sokat kockáztat, ha egyszer nem a teszkó felé veszi az irányt. Bár van néhány dolog, amiben a bemutatott gyógyvizek mégsem veszik fel a versenyt a palackozott ásványvizekkel. Egyrészt némi szervezést igényel

a beszerzésük, hiszen nem úton-útfélen kaphatók. Emellett megvan az a tulajdonságuk, hogy nem éppen vízízű vizet adnak, nem is beszélve a furcsa kénes illatukról – hogy szépen fogalmazzak ...Ellenben egy sor kiváló élettani hatással rendelkező, klórmentes, csomagolóanyag-mentes, árrésmentes, hipermarketmentes itókát tehetünk a hűtőbe, netán a szódásszifonba. És hogy a kishercegről se feledkezzünk meg: „Néha a szívnek is jó az a víz...” – és itt nem a kardiológiai vonalra gondolok.

Kovács Gyula

IVÓCSARNOKOK AZ ORSZÁGBAN

FORRÁSOK, IVÓKUTAK ORSZÁGSZERTÉ

Olvasóink segítségével az alábbi ivókutakat, ivócsarnokokat, forrásokat találtuk az országban:

BADACSONY | Kisfaludy-forrás

BALATONFÜRED | Tagore sétány: Schneider-forrás | Gyógy tér: Kossuth-forrás
(Kossuth Lajos ivócsarnok)

BALATONFÜRED ÉS TIHANY KÖZÖTT | Savanyúvíz-tábla: Szekér Ernő-forrás | Kemping,
Plus parkoló nyugati vége: Berzsényi-forrás

BALF | Gyógykastélyszálló

BUDAPEST | II. kerület, Frankel Leó u.: Lukács fürdő | Erzsébet híd budai hídfő, Rudas fürdő:
Hungária, Attila, Juventus-forrás | XIV. kerület, Városliget, Széchenyi fürdő: Széchenyi-forrás
| Árpád híd pesti hídfő: Dagály fürdő | Szt. Gellért tér, Szt. Gellért fürdő: Gellért kút
| XI. kerület: Hunyadi János-forrás | XI. kerület: Apenta kút | XI. kerület: Magda kút

BÜKKSZÉK | Salvus-forrás

CSOBÁNKA | Szent kút

CSOPAK | József-forrás

ÉRD | Termál Hotel mögött, Termál Hotel

KÉKKÚT | Theodora-forrás

PARÁDSASVÁR | Csevice-forrás, kénes gyógyvíz

PILISZSzentKERESZT | Mária kút

SAJÓSZENTPÉTER | Edelény – Muc-forrás

SÓSHARTYÁN | Jódaqua kút

SZEGED | Anna kút

SZOLNOK | A Tisza Szálló sétány felőli oldalában

TISZAJENŐ | Mira kút

ZÁNKA | Vérkút

Beszélgetés Kiss László szikvízkészítővel

ISMÉT DIVATBAN A SZÓDAVÍZ

Az Unióban hungaricumnak nyilvánított „szegény ember üdítője”, azaz a szódavíz immár egy évszázados. A világon számos helyen fogyasztott szóda, Jedlik Ányos népszerű találmánya látszólag még jól bírja a harcot a hatalmas ásványvízdömpinggel. Kiss László egy terézvárosi piac tőszomszédságából látja el frissítő vízzel a környék lakosait és számtalan közintézményt. Két kisteherautója állandóan úton van a nagy szódásballonokkal, de a környéket, már csak praktikus megfontolásokból is, kis háromkerekű Vespájával járja.

– Hogyan készül a szódavíz?

– Voltaképpen egyszerű a folyamat, hiszen ez gyakorlatilag tisztított víz, amit szén-dioxiddal dúsítunk. Az alapja a normál, engedélyezett ivóvíz, amit egy szűrő segítségével megtisztítunk a különböző fizikai és a levegőben lévő szennyeződésektől, majd egy berendezés segítségével szén-dioxiddal dúsítunk. Ez kétféleképpen jelenik meg azután a vízben: egyrészt elnyeletjük a palackban lévő vízzel, másrészt pedig – amit tévesen sokan annak vélnek, hogy a palack nincs teletöltve vízzel – a vízszint tetején megfelelő gázréteget halmozunk fel, ami voltaképpen a felhajtóerőt adja.

– Kinek a találmánya az eljárás?

– Jedlik Ányos, aki megannyi találmány atyja, nyelette el először a vízben a szén-dioxidot, ezzel szódát alkotva. Már a 19. század közepén ismert volt az eljárás, de ekkor még nem létezett a ma is használatos szifonfej, hanem egy golyó helyezkedett el a speciálisan kiképzett palack tetején. A golyót felnyomta a víz és ezzel zárórétet alkotott, majd amikor inni akartak, a golyót benyomták. Ezt a módszert krahedlinek nevezték, majd az 1930-as években feltalálták a szifonfejet. Ugyanígy egyébként a fröccs is magyar találmány. Fáy András főtí pincéjében, egy rendezvény alkalmával, amire Jedlik Ányost is meghívták, készítettek először a szódából és borból elegyet. Ekkor az ott tartózkodó Vörösmarty alkotta meg a fröccs szót, mondván, hogy legyen valami németes is a névben.

– Miként tudott a szódásipar talpon maradni?

– Voltaképpen elég szerencsésen. Már elég hamar ipartestületet alkottak, ami annak idején rengeteg tagot számlált, ma jóval kevesebb taggal ugyan, de rendületlenül működik. Egy rövid időszakban, Rákosi idején a szódásipart is államosították, és megszüntették egy tollvonással. Három éven keresztül nem működött, majd

hamar rájöttek, hogy ez egy nagyon olcsó termék, – hiszen egészen 1977-ig, tehát jó 25 éven keresztül 1,10 Ft volt egy liter szóda hatósági ára – így 1952-ben mégis engedélyezték. Ismét működhetek magánvállalkozásként a szódások, hiszen mi értelme is lett volna például egy kis faluban vállalatot alapítani rá. A szódás csak egy kis területet lát el, mivel nem éri meg a szomszéd városba szállítani. Egy bizonyos területet, kerületet le tud fedni egy szódás, ehhez pedig nem kell több, mint 2–3 ember, majdhogynem egy család. Elkezdi az apa meg a fia, azután folytatja az unoka. Régen volt egy lovas kocsi-juk, majd egy triciklijük, én már egy kisteherautóval szállítok.

– Hogy hagyományozódott maga a szakma? Az is a családon belül?

– A boltok apáról fiúra szálltak, de a szakma tanulását az ipartestület megkövetelte. A céhmesterséget egy oktatási folyamat során lehetett elsajátítani, majd természetesen erről adtak egy papírt. Ugyan a Rákosi korszakban nem volt szakmához kötve az engedélykiadás, de az ipartestület mára megint elérte, hogy szükséges legyen. Néhány évvel ezelőttig tehát bárki csinálhatta.

– Ma mik az alapkövetelmények?

– Most már minden egyes szódaüzemben kell, hogy legyen egy ember, aki rendelkezik megfelelő szakmunkás bizonyítvánnyal, új engedélyt is csak akkor adnak ki. Az én fiamnak is megvan már, ugyan van érettségije és szakácsbizonyítványa is, de mivel a műhelyben akart dolgozni megszerezte ezt is. Nem akar szakács lenni, inkább viszi tovább a boltot.

– Tehát hagyományozódik?

– Igen. Bár én éppen véletlenül lettem szódás. Eleinte sofőr voltam, több mint húsz éven keresztül, amikor megszűnt a munkahelyem. Ekkor egy barátom szólta, hogy van egy eladó szódásüzem. Ezt a boltot egy idős bácsi vezette, de akkor már nem tudta rendesen kihordani a szódát és én így, vevőkkel együtt átvettem. Ő, és eleinte én is egy tricikkel szállítottuk ki a szódát, akkor 33 vevőnek. Pár nagy alumínium ballonnal vittem ki borozókba, büfékbe, munkahelyekre. Ma 130 helyre szállítok. Borozókban, ahol mérik a fröccsöt, nagy keletje van a szódának, bár az utóbbi időben számos helyről kiszorítottak minket a gépi üdítők dúsítói. Ennek ellenére még sok borozóba, étterembe szállíthatom a szódát a pult mögé. Ezen túlmenően nagyon sok helyen

védőitalként használják a konyhán. Ezeket a helyeket hetente járom körbe, cserélem a ballonokat, általában kettőt-hármat. Sok szállodába is szállítok. Ezek a megrendelések teszik ki forgalmam jórészét, aminek a magánvevők úgy 10 százalékát adják. Ők bejönnek egy-két üveggel és cserélnek, bár ma már inkább a műanyagpalack uralja a piacot, mert a szódásüveg súlya üresen is elég tetemes. Összesen 488 ballonom van, minden új vevőhöz újakat kell beszerez-nem. Ezeknek a nagy része állandóan kint van. Itt, az üzemben most csak úgy 40–50 van, mert mindig kell egy alapkészletet tartani a cserékhez.

– *Kik a betérő vevők?*

– Sok az idős ember, főleg innen a kerületből, a környékről. Megszokták és szeretik a szódát. Ők sem szeretnek már nagy üvegpalackokat cipelni, inkább műanyagba kérik a szódát, és azt hozzák cserére. De sok a fiatal is és nem egy külföldi jön, hogy szódát vegyen.

– *Szóval a szódának most is nagy a keletje?*

– Hogyne. Részben mert jóval olcsóbb, mint az ásványvíz. Szerencsére az ipartestület kiharcolta, hogy alacsonyabb legyen a szóda áfája. A szódás ipartestület nagyon jól működik, mert ez egy hagyományokat őrző és ápoló szervezet. Igyek-

szik találkozókat szervezni, tavaly például a víz világnapján megrendezte az első országos szikvízitalálkozót.

– *Ezek szerint van a szódásnak jövője?*

– Természetesen. Én a fiamnak szeretném átadni a boltot és szerintem az ő fia is biztos megélhet majd belőle. Van, amikor érdeklődnek kívülről, hogy eladnám-e a boltot, de semmiképpen sem. Ez már a mi családunké marad. Most négyen vagyunk, mert kettő állandóan szállít a kocsival, és a műhelyben is kell, hogy legyen mindig legalább egy ember, általában a fiam vagy én.

– *Mennyire telített a piac Budapesten?*

– Vannak még lehetőségek. Annak ellenére, hogy erős az érdekvédelem, azaz mindenkinek megvan a saját területe, ahova szállít és sosem lép be a másikéba, néha kénytelenek vagyunk távolabbi helyekre is vinni. Óbudán, Bel-Budán például nincs szódás, így innen szállítunk oda is. De sosem egymás területét vesszük el, csak akkor megyünk távolabbra – mint én Óbudára – ha ott tényleg nincs szódás. Új vevők pedig mindig vannak. Az általános tapasztalat Pesten az, hogy 8–10 évvel ezelőtt feleannyi vevőnk volt, mint most.

Bán Dávid

MÁJUS, ESŐ, VÍZ ÉS ARANY

HÁROM NAGYFRÖCCSNI LEVÉL

Idióta május van még, a fények is lucskosak a macskakövek között. (Elsirattuk a múltunk, izzó napsugárral öntöttük ki a hézagokat a gránitkockák széleinél). Nagy, piros tócsákban, lomhán csillog a szomjas tavasz, s újabb esőket ígér a meteorológus is. Az ég, mint kék sebtapsz feszül a háztetők között, a felhők meg úgy fodrosodnak, mint a géz. Pár órája még esett: kövér cseppekben, sűrűn zuhogott, felhólyagosodott tőle a beton – azt mondják, ha hólyagosan esik, sokáig esik. –, vagy másfél órán át nem tudtam elindulni borért, annyi víz esett hirtelen. (Exuperij írja, hogy amikor Szavójában, egy vízeséshez elvittek egy csoport afrikait, a vendégek tátott szájjal bámulták a lezúduló tajtékokat, s nem akartak elindulni még két óra múlva se. Amikor valaki megkérdezte tőlük, miért nem indulnak, azt felelték, még várni kell. „Mit kell várni? A végét. Meg akarták várni azt a percet, amikor Isten belefárad a szeszélyébe. Isten fösvény, hamar megbánja.”) Mértéket kéne tartanunk a bor és az eső tekintetében. Úgy bizony! Esővíz! Ha összegyűjtenénk mindig, s tiszta márványkádakban tartanánk, aranyozott szélű kanállal mernénk belőle ünnepi serlegeinkbe...

Vagy palackokba záránánk, drága, fűjt üvegekbe, s piacra vinnénk! Úgy hívnánk, mondjuk, Parapluie. „Az égi víz”, jó szlogen volna, könnyen betanítható, természetes; lehet, hogy a „fenti víz” mégis jobban hangzana. Mert vannak, ugye a lenti vizek és a fentiek, van ebben valami, ami túlmutat a pusztá marketingen, valami éteri, örök és felettebb tiszteletre méltó. Ez jutott eszembe, amikor úton a Fő utcai kiskocsmá felé a zápor minket mégis elkapott, s egy kapu boltíve alatt bámultuk a hólyagosan záporozó esőt. Az a kocsmá igazán hangulatos kis helynek bizonyult. A boruk jó, szódával hozzák, nem ásványvízzel, utóbbi nem ildomos és a bornak is árt. Ó, a fröccs is hólyagos a sok gázgömböcskétől, ami benne nyüzsgő! Gurgulázik tőlük a pohár ital, és egészen sokáig eltart, amíg az ember betelik azzal, hogy ezt a finom zenét hallgassa május délután. Végül is, a bor is víz; a szőlő is és az ember is az – eső; vízen átmosott munka, kioldott napfény, hullámos, aranylő irgalom. S a fröccs! Nem mindegy ám, milyen! Ha egy rész borhoz két rész szódát töltesz, hosszúlépést kapsz, ami üdítő ugyan, de nem elég titokzatos. Ha fordított arányban készíted el, akkor rejtelmesebb, mintsem megérthetnéd, mi működteti

az ízeit. Én épp ezért az egy-egy változatot kedvelem. A kisfröccsnél igazabb ital nem létezik! Ha az alapigazságot, mondjuk a valóságot, kellő ritmusban hígítod a titkok látványos és csábító gázgömbjeivel, máris oly csodát teremtettél, melyről nem tudhatod, mi működteti, az egzakt alkoholizmus vagy csak az illozórikus hagyomány?

Vajon hány remekbeszabott gondolat született már a víz és a bor e páros univerzumában, hány csodálatos képzet forrása volt ez az ital? Érzelmek, vágyak és mesék vízgyűjtője: a bor.

Bolond ez a május, én mondom! Új utakra léptünk, messzi tájak vizeit hozzák a kereskedők; lehet, hogy tán éppen a Balaton sok száz évvel ezelőtt elpárolgott vizéből kortyolunk, mikor a francia pille palackból iszunk. Van még vizünk, s ha kiittuk a Káli medence mélyen megbúvó, ősi, sűrűn hullámzó tartalékait, marad még kút, ahol szomjunkat olthatjuk, nyárelőn, bolondul, mint ki nem gondol holnapokra, csak a tegnapi nyomorra, fájdalmas tegnapi boldogtalanságra. Régi vizek ezek, régi borokhoz valók. Úgy múltak el belőlünk mégis, ahogy mi magunk távolodunk az egykori ivászatok jókedvű visszhangjaiból. Fürdünk az idióta, nedvesen csorgó

májusi fényben; másik kocsmába megyünk át, Óbudára, hol Krúdy is italoztatott. Messziről a Duna hullámcsobogása szól át, de már nem hallatszik ide – írta volna Molnár Karinthy után. A vízkörökben benne él az ember, s az emberben munkál a bor. Szánkhoz emeljük lassan, s míg jólesően torkunkra eresztjük a rejtélyes nedvet, megilletődötten hallgatjuk, hogyan patakszik végeláthatatlanul a falikútból a tiszta víz. (Bőkezű az ember, nem bánja, nem ám!)

Elgondolkodom. Van-e a fröccsben elektronika vagy finommechanika? A szerkezetére vagyok kíváncsi igazán, a gépezetre, ami víz és bor között alakul, működik finom molekulák tavaszi, őszi, ünnepi táncai által. Mert van üres, mint a pohár, s van teli, mint a víz vagy a bor. Így elmélkedünk az asztal körül. Elbírhatatlan ez a nyugalom; csilingelő, pajkos kis patak, mely úgy szeli át a város zaklatott rengetegét, ahogy metszőkés szalad át a szőlőszemen. Áradás baljós előjele. A pincében már éjszaka nyílik; ez a lélek valódi természete – nemes penésszel bevont, dohos és építkező, a falak hallgatásába fulladt titok: palackok zamatos tudatalattija – vizek mennyországa.

Fizetni kéne már, indulni tovább, megembere-

sedni alkonyatkor egy újabb, védtelenebb csapszék poklai közt. A pincér sietve hozza a blokkot, nedves a csücske is még, ahol az összeg áll elkent, kék tinta mérgébe ölve: egy fröccs ezer forint! Ördög gondolta volna, mondjuk pironkodva, s kezünket széttárjuk a borostyánindás falak felé. Az ördög gondolta, hogy maguknál a legdrágább borra öntik a vizet! A nemes bor olyan, mint nemes lelkű ember: nem hígítható! Nem alkuszik meg vékony ígéretekkel, s nem fogadja el a kedvező kereskedelmi ajánlatokat. Tudja jól ezt az emberünk is, tudja, a fröccs másfajta mágia. (Aki nem borlapot kér, hanem fröccsöt, az nem véletlenül érkezett.) Megkérdi, járunk-e még erre? Bólintunk, járunk bizony, ha most elenged. Elenged. Ha erre járunk, kifizetjük akkor a ceppet, s talán valódi fröccsöt is kapunk. Így kéne tisztelni a bort, ahogy ez a pincér tette. Mert nem velünk volt kegyes, csak a bortól kért e gesztussal bocsánatot. Így lát vendégül minket a Föld is: vizeit nem értünk működteti, csak ön-maga öröme.

Elindultunk. Idióta május van még mindig, a fények is lucskosak a macskakövek között. Nagy, piros tócsákban, lomhán csillog a szomjas tavasz, s újabb esőket ígérnek fejünk felett a felle-

gek. Hová menekülnénk ebből az őrült tavaszból, mikor színes plakátok nyílnak, s hirdetik a kezdődő nyári akciók kavalkádjait? Csak kocsmá, pince hűvösében illik még emlékezni a tegnapiakra, gyúrt abroszon, hosszú poharak szolopcsarnokában, ahol hetvenöt forint egy pohár ital. Keresztrejtvényt hajtogat maga elé egy idősebb úr is; a vízszintes három betű, „r” a vége, bor lehet az csak, mormolja, aztán iszik, függőleges meg talán a szóda, talán az utolsó áldomás. Lassan elered újra, hullik, hólyagosodik az aszfalt az ablak előtt; elnyel minket is végül – ma én téged, holnap te engemet –, s akkor, abban az utolsó, aranyló kortyban végre mi is értelmet kapunk, mint a szóдавíz apró, tevékeny gyöngyei.

Csikós Attila

NEKÜNK TETSZETT...

SZOMJÚSÁG (Thirst)

Alan Snitow és Deborah Kaufman filmje arra a fontos kérdésre keresi a választ, hogy a víz vajon a globális „közjavak” része, melyhez a hozzáférés alapvető emberi jogunk, avagy árucikk, amit a globális piacon adnak-vesznek. A „Szomjúság” olyan bolíviai, indiai és kaliforniai közösségekről mesél, amelyek ezzel a problémával a gyakorlatban szembesülnek. Láthatjuk a Bolíviában privatizáló Bechtel elleni tömegtüntetéseket, az indiai esővízgyűjtő közösségeket, és a kaliforniai Stocktonban a vízmű köztulajdonban tartásáért szervezkedő városi polgárokat. Informatív, inspiráló film, magyar felirattal is megrendelhető! *További információ: info@globalprojekt.hu, www.globalprojekt.hu, www.thirstthemovie.org, 06-30-406-72-32.*

A SZÓDÁSOK HONLAPJA...

... így is nevezhetnénk a www.szikviz.hu-t, amelynek célja a szikvízkészítő szakma és képviselői, valamint a szikvizes termékek és szolgáltatások bemutatása. A honlapon olvashatjuk a szódavíz történetét, fotókat láthatunk műves szódásüvegekről, régi és mai töltőüzemekről, hozzászólhatunk a fórumhoz (ami egyébként nem túl aktív mostanában).

MAGYAR ÁSVÁNYVÍZ SZÖVETSÉG ÉS TERMÉKTANÁCS

Az ásványvízipar szakmai szövetsége, ahol érdeklődhetünk az ásványvizek tartalmáról, egészségügyi hatásairól, kitermelésének módjáról és csomagolásáról. Tegyük fel kérdéseket a gyártóknak a vízki-termelés során jelentkező környezeti hatásokról, jelezzük igényünket, hogy visszaváltható palackból szeretnénk inni az ásványvizet! *Cím: Budapest 1021, Kuny Domokos u. 13-15., Telefon: (1) 202-4495, Fax: (1) 355-5057, www.asvanyvizek.hu.*

MAGYAR VÍZKÖZMŰ SZÖVETSÉG

A „csapvizesek” szakmai szövetsége, a MAVÍZ a magyarországi vízi közműszolgáltatást végző cégek 95%-át tömöríti. A szövetségnél tájékozódhatunk a vízdíjakról, a vízközművek helyzetéről, az ivóvízellátásról és a szennyvízkezelésről. Buzdítunk a szolgáltatókat víztakarékosságot fokozó beruházásokra, környezetbarát megoldások alkalmazására. Kérdezzünk rá, hogy lehetséges-e lakóterületünkön a szürke víz másodlagos hasznosítása vagy például nádgyökeres szennyvíztisztító-rendszer kialakítása! *Cím: Budapest 1051, Sas u. 25., Telefon: (1) 353-3241, Fax: (1) 302-7600, www.vcsoszs.hu*

DUNA MÚZEUM

A 2001 óta Duna Múzeum nevet viselő intézmény 1973-ban alakult. Víz-történeti gyűjteménye a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó tárgyi emlékeket, fotográfiákat, térképeket, hang- és videóanyagokat tartalmaz. A múzeumnál érdeklődhetünk olyan, igazi inyceneknek való szabadtéri ipartörténeti látványosságok helyéről és látogathatóságáról is, mint a szolnoki Milléri Szabadtéri Vízügyi Múzeum, a szegedi Maros-toroki Gátórház, a mezőberényi Peres Szivattyútelep és Természetvédelmi Bemutatóház, a nyíregyházi Vízügytörténeti Gyűjtemény, a nagyecsed-i Szivattyútelep és Szabadtéri Vízügytörténeti Kiállítás, Török-éri Szivattyútelep, Lankóci Gátórház vagy az Orosházi Kútmúzeum. Érdeemes meglátogatni ezeket az egyedülálló ipari és vízügyi emlékeket! *Cím: 2500 Esztergom, Kölcsey u. 2., Telefon: (33) 500-250, Fax: (33) 500-251, www.dunamuzeum.hu*

